

ISSN (Online): 2413-3965

ГЛОБАЛЬНІ ТА НАЦІОНАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІКИ

Електронне наукове видання

ВИПУСК

1/2014

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

ГЛОБАЛЬНІ ТА НАЦІОНАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІКИ

Електронне наукове видання

Випуск 1

Миколаїв

2014

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Стройко Тетяна Володимирівна, доктор економічних наук, доцент (завідувач кафедри міжнародної економіки Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського).

Заступник головного редактора:

Іртищєва Інна Олександрівна, доктор економічних наук, професор (професор кафедри міжнародної економіки Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського).

Відповідальний секретар:

Данік Наталя Вадимівна, кандидат економічних наук, доцент (доцент кафедри фінансів Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського).

Члени редакційної колегії:

Бородіна Олена Михайлівна, Ph.D, професор економіки (професор, "Банковні інститут висока школа а.с.", м. Прага, Чехія).

Бузько Ірина Романівна, доктор економічних наук, професор (завідувач кафедри міжнародної економіки, проректор з науково-педагогічної роботи Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля).

Булатова Олена Валеріївна, доктор економічних наук, професор (завідувач кафедри міжнародної економіки, проректор з наукової роботи Маріупольського державного університету).

Дейнеко Людмила Вікторівна, доктор економічних наук, професор (завідувач відділу промислової політики Інституту економіки та прогнозування Національної академії наук України).

Кіщак Іван Теодорович, доктор економічних наук, професор (декан факультету економіки Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського).

Клисінські Януш, доктор економічних наук, професор (професор кафедри спортивного маркетингу Техніко-Гуманітарної академії м. Бельсько-Бяла, Польща).

Мартинюк Володимир Петрович, доктор економічних наук, професор (завідувач кафедри фінансово-економічної безпеки Тернопільського національного економічного університету).

Ніколаєнко Наталя Олександрівна, доктор політичних наук, доцент (завідувач кафедри політології Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського).

Стукало Наталя Вадимівна, доктор економічних наук, професор (завідувач кафедри міжнародної економіки Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара).

Сухоруков Аркадій Ісмаїлович, доктор економічних наук, Заслужений економіст України, професор (Радник при дирекції Національного інституту стратегічних досліджень при Президентові України).

Хвесик Михайло Артемович, академік НААН, доктор економічних наук, заслужений діяч науки і техніки України, професор (директор Інституту економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України).

Фрадкін Аківа, Ph.D, професор економіки (виконавчий віце-президент, Університет «Йорк», США).

Шапошников Костянтин Сергійович, доктор економічних наук, професор (декан факультету економіки та менеджменту Херсонського державного університету).

Шиян Дмитро Вікторович, доктор економічних наук, професор (професор кафедри економіки підприємства та менеджменту Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця).

**Рекомендовано до поширення в мережі інтернет Вченою радою
Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського
(Протокол № 5 від 25.11.2014 р.)**

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1

СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ
ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

Вишневська О.М., Нєдова О.М., Сокірке Л.І.

ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ВИКЛИКИ

У ГАРАНТУВАННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ.....5

Стройко Т.В., Гордєєва Т.Ф., Євдоченко О.О.

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ

ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС10

СЕКЦІЯ 2

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ
НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Плотнікова М.Ф.

ЗБАЛАНСОВАНИЙ РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

НА ОСНОВІ КОНЦЕПЦІЇ «РОДОВА САДИБА».....16

Шапошников К.С.

ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ РИНКУ

ІНФОКОМУНІКАЦІЙ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ.....23

СЕКЦІЯ 3

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Кваша О.С.

СВІТОВІ МОДЕЛІ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ:

УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ.....27

Крайній В.О.

ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ НОРМУВАННЯ ПРАЦІ

В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....32

Сарапіна О.А.

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РИНКУ ОВОЧЕВОЇ ПРОДУКЦІЇ

В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ.....36

СЕКЦІЯ 4

РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Бойко Є.О.

АГЕНТСТВО РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ: РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ.....41

Паук М.І.

АНАЛІЗ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ

ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОГО СЕКТОРУ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....46

СЕКЦІЯ 5

ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

Данік Н.В.

БІЗНЕС-ПЛАНУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ

ЗДІЙСНЕННЯ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

В СУЧАСНИХ УМОВАХ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ.....52

Корнєва Н.О.

ПРОГНОЗУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

В УМОВАХ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ.....56

CONTENTS

SECTION 1

WORLD ECONOMY AND INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS

Vyshnevskaya O.M., Sokirke L.I., Nyedova O.M

GLOBAL CHANGES IN THE GUARANTEE OF ECONOMIC SECURITY OF THE COUNTRY.....5

Stroyko T.V., Gordeeva T.F., Evdochenco H.O.

STRATEGIC DIRECTIONS OF FUNCTIONING OF FINANCIAL INSTRUMENTS OF REGIONAL POLICY OF EU10

SECTION 2

ECONOMY AND OPERATION OF NATIONAL ECONOMY

Plotnikova M.F.

BALANCED RURAL DEVELOPMENT BASED ON THE CONCEPT OF «ANCESTRAL HOME».....16

Shaposhnikov K.S.

THE FEATURES OF FORMATION AND DEVELOPMENT OF INFOCOMMUNICATIONS MARKET IN NATIONAL ECONOMY.....23

SECTION 3

ECONOMY AND ENTERPRISE MANAGEMENT

Kvasha E.S.

WORLD MODELS OF MOTIVATION OF LABOUR ARE ON ENTERPRISES: LESSONS ARE FOR UKRAINE.....27

Krayny V.A.

IMPROVEMENT SYSTEM OF REGULATION OF LABOR IN MODERN CONDITIONS.....32

Sarapina O.A.

TRENDS IN DEVELOPMENT OF THE MARKET OF VEGETABLE PRODUCTION IN CONDITIONS OF ECONOMIC GLOBALIZATION.....36

SECTION 4

ECONOMY AND ENTERPRISE MANAGEMENT

Boyko E.O.

REGIONAL DEVELOPMENT AGENCY: OUTDATED41

Pauk M.I.

ANALYSIS OF INVESTMENT PROJECTS OF TOURIST-RECREATIONAL SECTOR ZAKARPATTYA REGIONS.....16

SECTION 5

DEVELOPMENT OF PRODUCTIVE POTENTIAL AND REGIONAL ECONOMY

Danik N.V.

BUSINESS PLANNING AS A TOOL FOR THE IMPLEMENTATION OF FINANCIAL MANAGEMENT IN CONDITIONS OF MODERN DEVELOPMENT OF UKRAINE.....52

Kornev N.O.

FORECASTING OF FINANCIAL STATEMENTS UNDER FINANCIAL AND ECONOMIC CRISIS.....56

СЕКЦІЯ 1 СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

УДК 338.43(477):339.9

Вишневська О.М.
*доктор економічних наук, професор,
декан обліково-фінансового факультету,
Миколаївський національний аграрний університет*

Нєдова О.М.
*магістр обліково-фінансового факультету,
Миколаївський національний аграрний університет*

Сокірка Л.І.
*магістр обліково-фінансового факультету,
Миколаївський національний аграрний університет*

ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ВИКЛИКИ У ГАРАНТУВАННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

GLOBAL CHANGES IN THE GUARANTEE OF ECONOMIC SECURITY OF THE COUNTRY

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто теоретичні і методологічні аспекти щодо соціально-економічного розвитку країни з урахуванням впливу геоекономічних чинників (факторів) впливу з метою виявлення потенційних переваг і мінімізації загроз. Обґрунтовано, що світові глобалізаційні потоки і процеси в економічній, фінансовій, виробничій, соціальній, екологічній і інших сферах виступають орієнтирами розвитку будь-якої національної економіки на перспективу. Виявлено, що ігнорування глобалізаційних змін і тенденцій буде обмежувати можливості у отриманні переваг на загальнодержавному рівні. Національна економіка як складова частина світової господарської системи активізувала окремі елементи цілісної світової системи, але їхній розвиток відбувається повільно. Саме тому нами обґрунтовано, що чинниками негативного впливу залишається невирішеність питання щодо регулювання внутрішнього ринку, процесу ціноутворення, якості і стандартизації створеної продукції, а також повільність інтеграційних процесів, формування адаптованих до зовнішніх умов організаційно-економічних структур.

Ключові слова: глобалізація, геоекономічні чинники, геоекономічний підхід, зовнішні ризики, геоекономічний простір.

АННОТАЦИЯ

В статье рассмотрены теоретические и методологические аспекты социально-экономического развития с учетом влияния геоэкономических факторов воздействия с целью выявления потенциальных преимуществ и минимизации рисков. Обосновано,

что мировые глобализационные потоки и процессы в экономической, финансовой, производственной, социальной, экологической и других сферах выступают ориентирами развития любой национальной экономики на перспективу. Выявлено, что игнорирование глобализационных изменений и тенденций будет ограничивать возможности в получении преимуществ на общегосударственном уровне. Национальная экономика как составная часть мировой хозяйственной системы активизировала отдельные элементы целостной мировой системы, но их развитие происходит медленно. Именно поэтому нами обосновано, что факторами негативного влияния остается нерешенность вопроса по регулированию внутреннего рынка, процесса ценообразования, качества и стандартизации созданной продукции, а также медлительность интеграционных процессов, формирования адаптированных к внешним условиям организационно-экономических структур.

Ключевые слова: глобализация, геоэкономические факторы, геоэкономический подход, внешние риски, геоэкономическое пространство.

ANNOTATION

The article deals with theoretical and methodological aspects of the development with the influence of geo-economic factors influence in order to identify potential benefits and minimize the economic and environmental risks. Proved that the world globalization flows and processes in the economic, financial, social, environmental and other areas are the benchmarks of any national economy for the future. Found that ignoring globalization changes and trends will limit the

possibilities of obtaining benefits at the national level. The national economy as part of the global economic system has activated some elements of an integrated world system, but their development is slow. Therefore, we proved that the negative factors affecting the issue remains unresolved to regulate the internal market, the process of pricing, quality and standards established products as well as slow the integration process, the formation adapted to external conditions Organizational and economic structures.

Key words: globalization, geo-economic factors, geo-economic approach, external risks, geo-economic space.

Постановка проблеми. Глобалізація є всеохоплюючим процесом світової політичної, економічної і соціальної інтеграції. Глобалізаційні процеси направлені на отримання відповідних глобальних переваг у подальшому розвитку світової спільноти, а також розвитку окремих державних систем. Останні роки розвитку світової економіки характеризуються все більшим охопленням світової систем різних рівнів ознаками транзитивності, хаотичності у розвитку, що спричиняє все більш глибокі наслідки кризових явищ у різних площинах розвитку світової спільноти. Загострюються питання щодо геополітичних змін, у тому числі у напрямку територіальної перебудови світу. Подібні процеси пов'язані у першу чергу із різним рівнем розвитку окремих держав, фінансовими можливостями, рівнем енергетичної залежності національних економік, перенаселенням окремих територій, відповідними національними інтересами окремих держав та світових геополітичних лідерів.

Процеси глобалізації істотно впливають на зміст і темпи формування нових типів відносин у сучасному суспільстві. Глобальні зміни, разом з іншими об'єктивними факторами, сприяють пошуку ефективних напрямів зменшення несприятливих наслідків, надійних методів прогнозування можливих змін з метою адаптації і подальшого розвитку держав.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Динамічні глобалізаційні зміни досліджуються вітчизняними і зарубіжними вченими, які обґрунтовують нове наукове знання, яке дозволяє дослідити світовий економічний простір як своєрідний синтез важливих сфер діяльності людства за умов глобалізаційних трансформацій, виявити їхній вплив і пріори-

тетність у подальшому розвитку світової спільноти. Значний внесок у розвиток наукового знання зробили: Богатуров О.Д., Буянов В.С., Вафіна Н.Х., Долгов С.І., Думная Н.Н., Євстигнєєв В.Р., Замятін Д.Н., Колесов В.П., Кочетов Е.Г., Моїсєєв М.М., Савчук В.К., Сапір Є.В., Соколов В.В., Чешков М.О., Яковець Ю.В.

Враховуючи глобалізаційні зміни і тенденції існує необхідність щодо виявлення переваг у співіснуванні окремих держав, перспектив подальшого розвитку з метою збереження територіальної цілісності країн та їх соціально-економічного розвитку, екологічної стабільності екосистем світу.

Постановка завдання. Метою нашого дослідження є обґрунтування теоретичних і методологічних основ щодо гарантування економічної безпеки держави у геоekonomічному середовищі, виявлення потенційних переваг і мінімізації загроз, можливих зовнішніх ризиків, напрямів і складових адаптації країн світу до умов геоekonomічного середовища. Необхідність дослідження пов'язана із тим, що світові глобалізаційні потоки і процеси в економічній, фінансовій, виробничій, соціальній, екологічній і інших сферах виступають орієнтирами розвитку будь-якої національної економіки на перспективу. У свою чергу, ігнорування зазначених тенденцій буде обмежувати можливості у отриманні переваг від глобалізаційних змін на загальнодержавному рівні.

Основним завданням дослідження є виявлення основних геоekonomічних аспектів подальшого соціально-економічного розвитку та гарантування економічної безпеки держави. Існуючі дослідження геоekonomічних аспектів обмежуються загальними характеристиками процесів і явищ без урахування галузевих особливостей національної економіки. Саме тому ми продовжуємо дослідження з метою виявлення галузевих особливостей і тенденцій їх зміни під впливом геоekonomічного середовища.

Виклад основного матеріалу дослідження. Термін «глобалізація» вперше був введений американським економістом Т. Левіттом у статті, яку він опублікував у 1983 році, з метою означення феномену злиття ринків окремої продукції.

Свій подальший розвиток поняття глобалізації дістало завдяки книзі консультанта Гарвардської школи бізнесу японця К. Оме «Мир без границь» у 1990 році. Автор стверджував, що тенденції розвитку світової економіки неминуче призведуть до того, що транснаціональні фінансово-промислові групи все більш рішуче витісняють зі світового ринку національні корпорації. Цей процес неминуче призведе до інтернаціоналізації і глобалізації всієї системи світової економіки та її ринків. Інакше кажучи, світ опиниться на порозі нового етапу свого цивілізаційного розвитку. Серед наукових категорій, якими оперують сучасні дослідники у галузі соціально-економічних і політичних процесів, на перше місце стрімко виходить поняття «глобалізація» [1].

Існують різні точки зору щодо сутності і особливостей глобалізаційних процесів, їх переваг і недоліків. Так, «антиглобалісти» наголошують на негативних наслідках домінування у світовому масштабі ТНК (транснаціональних корпорацій) та єдиної на сьогодні «наддержави», а також на численних недоліках, що супроводжують цей процес: різке зростання безробіття, посилення соціальної напруги, тенденція до популяризації світового співтовариства і маргіналізації на планетарному рівні, тероризм, «кримінальна глобалізація», територіальний перерозподіл та загострення військових конфліктів у багатьох регіонах світу.

Глобалізація є порівняно новою і найвищою стадією розвитку давно відомого процесу інтернаціоналізації (транснаціоналізації) численних аспектів суспільного життя. Вона відображає об'єктивний процес активізації взаємопроникнення та взаємозалежності сучасних соціально-економічних і суспільно-політичних процесів у світовому масштабі, які не лише долають національні бар'єри, а й поєднують на перший погляд несхожі й різновекторні явища.

Національні політичні інститути знаходяться в епіцентрі глобалізаційних процесів. Тривалий час вважалося, що національна держава є неодмінною основою політичної організації людства. Проте події останніх десятиріч віддали цей постулат під великий сумнів. Глобальні

масштаби взаємозв'язків та взаємозалежностей не лише прискорюють еволюційний розвиток національних політичних інститутів, але надають їм нових якостей, як консолідуючих, так і руйнівних.

Основними геополітичними та гео-економічними гравцями залишаються США, країни ЄС та Японія, але останні роки свідчать про істотні зміни глобальної світової системи. На позиції лідерів виходять країни, які динамічно розвиваються, у тому числі Китайська Народна Республіка, Індія.

З урахуванням існуючих тенденцій слід відмітити, що на перші позиції у геополітичному середовищі виходять не лише країни «великої вісімки», а з 2014 року «великої сімки», а і країни, які мають найвищі темпи економічного розвитку, які представлено країнами об'єднання BRICS. На країни об'єднання припадає майже 30,0% території суші та більше 42,0% усього населення світу.

Країни, що входять до так званої групи BRICS: Бразилія, Росія, Індія, Китай і Південно-Африканська республіка, домовилися про створення Банку розвитку і резервного фонду, його капітал становитиме більше ста мільярдів доларів. Штаб-квартира Банку знаходиться у китайському Шанхаї. Його першим президентом стане представник Індії. Нові структури BRICS є аналогом Світового Банку та Міжнародного Валютного фонду, у яких домінують інші країни – США і країни ЄС.

Подібне об'єднання країн свідчить про вагомі результати співпраці, у тому числі у напрямку зміни пріоритетів основної світової валюти – долара США. У розрахунках країни BRICS використовують власну валюту, що надає можливість зміцнити позиції економік країн у геоекономічному середовищі.

Вагомим фактором є ментальність народів, які об'єдналися з метою отримання переваг від подібної співпраці. Так, Дуглас Норт у своїй праці «Понимание процесса экономических изменений», робить акцент на вагомості даного чинника та його впливу на соціально-економічний розвиток країн [4]. Взаємозв'язок усіх чинників у геоекономічному середовищі забезпечив країнам можливості щодо га-

рантування або забезпечення економічної безпеки, яка є основою національної та орієнтована на адаптацію держави до зовнішніх змін, нейтралізацію негативних тенденцій та унеможливлення депресивного стану.

Слідством гарантування економічної безпеки і отримання відповідних національних інтересів відображаються у рейтингу країн світу за рівнем валового внутрішнього продукту (рис. 1).

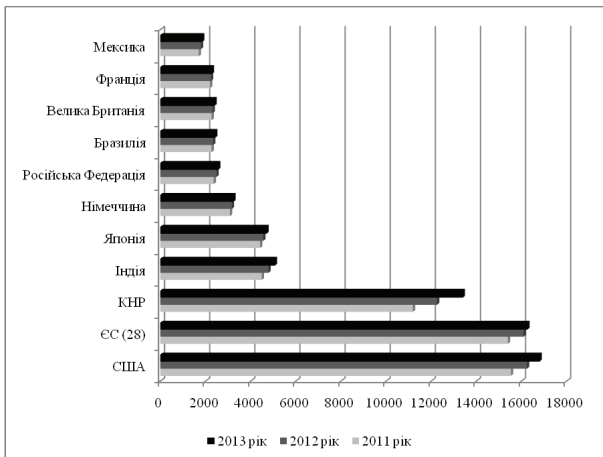

Рис. 1. Рейтинг країн світу за рівнем ВВП в динаміці, млрд. дол. США (10 країн світу із загальної кількості в оцінці 188)

Джерело: за даними Міжнародного Валютного Фонду

У першу десятку країн світу за даними Міжнародного Валютного Фонду увійшли чотири країни BRICS, а саме: Китайська Народна Республіка – 3 місце у рейтингу, Індія – 4 місце у рейтингу, Російська Федерація – 7 місце у рейтингу та Бразилія – 8 місце у рейтингу. Південно-Африканська республіка займає 25 місце у рейтингу країн світу. Позиції України є дещо меншими – 41 місце у рейтингу, але серед 188 країн, які підлягали оцінці, це достатньо високе значення показника, що свідчить про високі базові (вхідні) умови до можливості нарощування сукупного потенціалу національної економіки.

У сукупності модель глобалізації національних економік включає великий національний бізнес, середній і малий бізнес, транснаціональні компанії, а також вагові коефіцієнти, які визначають частку відповідного бізнесу у структурі на-

ціональної економіки країни. До десяти країн світу, які мають найкращі позиції за індексом сталого розвитку, належать: Фінляндія, Ісландія, Швеція, Норвегія, Швейцарія, Люксембург, Данія, Канада, Ірландія та Австралія. Представимо причинно-наслідкові зв'язки у забезпеченні сталого розвитку національної економіки і галузей народного господарства (рис.2).

Слід відмітити, що глобалізація використовується насамперед світовими економічними лідерами для підвищення своєї конкурентоспроможності. Основу валового внутрішнього продукту формують країни «великої вісімки» – до 45,0%, все інше припадає на інші країни світу. З урахуванням усіх факторів впливу умови сьогодення характеризують національну економіку за індексом сталого розвитку як таку, що потребує активізації інноваційно-інвестиційного розвитку усіх галузей народного господарства. За сукупним показником національна економіка України займає 45 місце у світі серед 233 країн.

Характерною особливістю країн-лідерів є наявність у структурі доданої вартості їхньої економіки значної частки інтелектуальної і високотехнологічної праці, що відображено через індекси конкурентоспроможності і екологічного виміру, за індексом суспільства, заснованого на знаннях, за активністю в інноваційній діяльності, спрямовуючи близько 3,0% валового внутрішнього продукту на дослідження і розвиток.

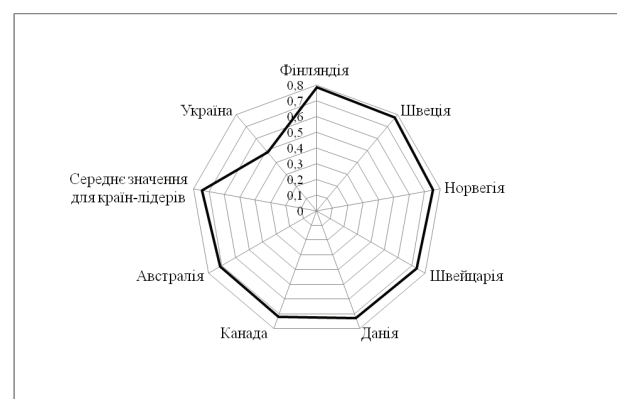

Рис. 2. Порівняна оцінка економік країн світу за Індексом сталого розвитку

Джерело: за даними Світового Банку

Гарантування економічної безпеки на

державному рівня має тісний зв'язок із соціально-економічними і екологічними аспектами, що вимагає реалізації відповідних дій у напрямку активізації зовнішньоекономічної діяльності з урахуванням геоекономічних змін і тенденцій. Позиції країн світу у геоекономічному середовищі характеризуються у першу чергу спроможністю національних економік до швидкої адаптації до зовнішніх змін і тенденцій. Саме тому орієнтація подальшого розвитку повинна бути зорієнтована на диверсифікацію національної економіки з метою підвищення конкурентних ознак галузей, інтеграційні процеси з метою отримання відповідних переваг та гарантування економічної безпеки у довгостроковій перспективі (рис. 3).

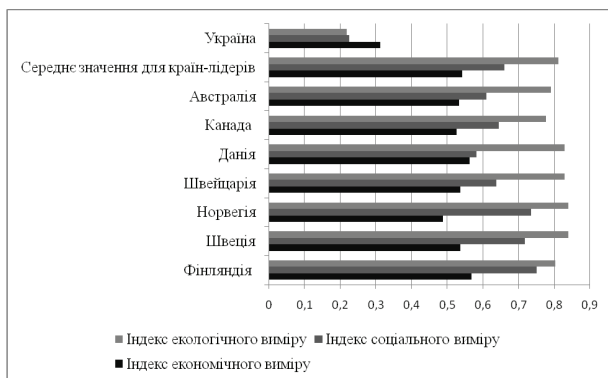

Рис. 3. Порівняна оцінка економік країн світу за Індексом соціально-економічного і екологічного виміру

Джерело: за даними Світового Банку

Враховуючи рівень природно-ресурсного забезпечення, який оцінено у розмірі 460,0 тис.дол. США на кожного громадянина, Україна до 2020 року може увійти до двадцятки найбільших країн. Основою розвитку є аграрний сектор, як базис у формуванні продовольчої основи і відповідного експортного потенціалу. Враховуючи зазначене саме аграрний сектор може бути базовою основою забезпечення соціально-економічного розвитку та гарантування економічної безпеки держави, виявлення і реалізації можливостей щодо адаптації до глобалізаційних змін і тенденцій.

Висновки. Нами виявлено, що неможливо уникнути впливу глобалізаційних процесів і явищ, до них треба адаптува-

тися з метою отримання національних інтересів та забезпечення соціально-економічного розвитку у довгостроковій перспективі. Дієвість напрямів розвитку може бути доведена лише шляхом залучення інноваційних рішень та максимальною нейтралізацією негативних тенденцій у політичному, економічному, соціальному та екологічному спрямуванні.

Гарантування економічної безпеки держави пов'язане із реалізацією комплексу заходів на міждержавному і державному рівнях щодо забезпечення відповідного рівня соціальної, політичної і оборонної безпеки, охорони та цілісності території, забезпечення розвитку галузей економіки на інноваційних засадах, невразливості і незалежності національних інтересів відповідно до виникнення зовнішніх і внутрішніх загроз, в першу чергу глобалізаційних, унеможливлення військових конфліктів. Подібний підхід дозволить мінімізувати загрози та забезпечити відповідну адаптацію до глобалізаційних змін та тенденцій.

Враховуючи результати проведених нами досліджень виявлено, що всі геоекономічні чинники у соціально-економічному розвитку країни та гарантуванні економічної безпеки, від зовнішньоекономічних до технологічних, повинні бути зорієнтовані на внутрішню природно-ресурсну основу, враховувати економічні, соціальні, культурні, екологічні особливості з метою мінімізації ризиків і активізації переваг від геоекономічного середовища. Виникає нагальна потреба у дієвому поєднанні внутрішньої основи у розвитку галузей економіки, відповідної технологічної готовності до запровадження інновацій і адаптації до глобалізаційних тенденцій, гарантування економічної, соціальної, енергетичної, продовольчої, оборонної безпеки держави.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Кочетов Э.Г. Геоэкономика. Освоение мирового экономического пространства / Э.Г. Кочетов. – М. : Норма, 2010. – 528 с.
2. Звіт про конкурентоспроможність регіонів України. Фонд «Ефективне управління» Всесвітній економічний форум [Електронний ресурс] // <http://feg.org.ua>

3. Статистичний збірник. Україна в цифрах. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www. ukrstat.gov.ua](http://www.ukrstat.gov.ua).
4. Норт Д. Понимание процесса экономических изменений / Д. Норт – М. – Высшая школа экономики, 2010. – 256 с.
5. Методы оценки странового риска [Електронний ресурс] <http://www.riskovik.com/riski/stranovye/full/26/>
6. Месси Д. Линейная модель инноваций: за и против / Д. Месси, П. Квинтас, Д. Уилд. Трансфер технологий и эффективная реализация инноваций. – М.: Вершина, 2005. – 158 с.

УДК 338.439.02:631.57

Стройко Т.В.

*доктор економічних наук, доцент,
завідувач кафедри міжнародної економіки,
Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського*

Гордєєва Т.Ф.

*кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародної торгівлі,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана*

Євдоchenko O.O.

*кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародної торгівлі,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана*

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС

STRATEGIC DIRECTIONS OF FUNCTIONING OF FINANCIAL INSTRUMENTS OF REGIONAL POLICY OF EU

АНОТАЦІЯ

Досліджено основні принципи європейської політики регіонального розвитку. Визначено сутність регіональної політики ЄС. Систематизовано основні фінансові інструменти регіональної політики ЄС до 90-х років XX століття. Визначено основні напрями сучасної регіональної політики ЄС. Розглянуто функціональне призначення основних структурних фондів, їх роль в умовах реалізації сучасної стратегії розвитку ЄС «Європа 2020».

Ключові слова: регіональний розвиток, інструменти, механізми, європейська політика.

АННОТАЦИЯ

Исследованы основные принципы европейской политики регионального развития. Определена сущность региональной политики ЕС. Систематизированы основные финансовые инструменты региональной политики ЕС до 90-х годов XX века. Определены основные направления современной региональной политики ЕС. Рассмотрено функциональное назначение основных структурных фондов, их роль в условиях реализации современной стратегии развития ЕС «Европа 2020».

Ключевые слова: региональное развитие, инструменты, механизмы, европейская политика.

ANNOTATION

Basic principles of European policy of regional development are investigated. Essence of regional policy of EU is determined. Are systematized the basic financial instruments of regional policy of EU until the 90th of XX of century. Basic directions of modern regional policy of EU are determined. The functional meaning of basic structural funds is looked through, their role under the conditions of realization of EU development modern strategy «Europe 2020».

Key words: regional development, instruments, mechanisms, European policy.

Постановка проблеми. Вирівнювання розвитку регіонів є важливим аспектом європейської ринкової економіки і визначає політику Європейського Союзу у сфері регіонального розвитку. У Європейському Союзі питанням регіональної політики увага приділяється з 50-х років XX ст. Протягом тривалого проміжку часу країни ЄС орієнтувалися на цілі рівності у розробці регіональної політики, проте з середини 1970-х років посту-

пово все більше уваги почали приділяти економічній ефективності. Регіональна політика почала орієнтуватися на економічне зростання через розвиток конкуренції і зменшення безробіття. Саме тому дослідження стратегічних напрямів функціонування фінансових інструментів регіональної політики ЄС є особливо актуальними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням основ регіонального розвитку та формуванням методології регіональних досліджень займалися такі відомі зарубіжні та вітчизняні вчені М. Сторпер, Р. Уолкер [1], Г. Річардсон [2], Ф. Перру [3] Б. Буркинський [4], В. Геець [5], Герасимчук З.В. [6], М. Долішній М.І. [7], Чужиков В.І. [8] та ін. Але регіональні дослідження характеризуються постійним динамізмом та структурними змінами, що робить їх особливо актуальними.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Оцінюючи дане питання доцільно звернути увагу на основні аспекти функціонування фінансових інструментів та механізмів регіональної політики ЄС в умовах реалізації стратегічної програми Європа 2020.

Метою статті стало є обґрунтування стратегічних напрямів функціонування фінансових інструментів регіональної політики ЄС.

Виклад основного матеріалу. Європейська політика регіонального розвитку базується на політичному принципі, згідно якого багатші країни і регіони мають забезпечувати солідарність з біднішими країнами і регіонами, а також на економічному принципі, згідно якого нижчі обсяги виробництва в бідних країнах-учасниках і регіонах, або країнах і регіонах з високими рівнями безробіття є втратою потенціалу та можливості для Європейського Союзу в цілому.

Принципи регіонального розвитку перевірялись та неодноразово удосконалювались протягом багатьох років, щоб можна було розробити різноманітні стратегії, спрямовані на розв'язання економічних і соціальних проблем, а також досягнення екологічних цілей. Успіх цієї політики базується на партнерствах в рамках ЄС, плануванні та належному управлін-

ні. У разі застосування цих принципів управління програмами розвитку може здійснюватись децентралізовано.

Регіональна політика ЄС найкраще може бути означена як тематично впорядкована, визначена об'єднуючим (наднаціональним) осередком діяльність, що має на меті за допомогою комплексу правових та фінансових інструментів усунення диспропорцій в економічному і соціальному розвитку регіонів у ЄС, а також забезпечення збалансованого зростання всіх його територій зі збереженням внутрішньої господарської та соціальної єдності.

Основними інструментами регіональної політики в Європейському Союзі на наднаціональному рівні є структурні фонди. Вони відповідають за перерозподіл фінансових ресурсів за принципом: від «багатих» регіонів до «бідних». До 90-х років в ЄС фінансуванням регіонального розвитку займалися декілька фондів:

- Європейський фонд регіонального розвитку (European Regional Development Fund – ERDF) – створений у 1975 році. Головним завданням ERDF є зменшення диспропорцій у розвитку різних регіонів країн ЄС. В першу чергу націлений на підтримку і розвитку депресивних і периферійних регіонів;

- Європейський соціальний фонд (Європейський соціальний фонд – ESF) – створений у 1960 році для надання допомоги представникам певних районів, галузей і професій, які опинилися у важкому стані в результаті перебудови промисловості у ЄС. Ресурси фонду спрямовують на реалізацію програм із скорочення безробіття, подолання соціальної нерівності, гармонізації професійного і сімейного життя жінок;

- Європейський фонд орієнтації і гарантій в сфері сільського господарства (European Agricultural Guidance and Guarantee Fund – EAGGF) – створений у липні 1964 року. Фінансує загальні та конкретні заходи сільськогосподарської політики ЄС.

На початку 90-х років Єврокомісія виступила з новими пропозиціями («Пакет Делора II») щодо створення Фонду згуртування (він передбачався Маастрихтським договором) і збільшення фінансування

регіональної політики. Фонд згуртування (Cohesion Funds) був створений у 1993 році з метою співфінансування та реалізації окремих проектів в галузі захисту довкілля та розвитку транспорту у менш розвинутих країнах ЄС. У 1992 році Європейська рада розробила бюджет на 1994-1999 роки, в якому 153 млрд. ЕКЮ виділялося старим фондам регіональної політики, а 15 мільярдів – Фонду згуртування (Cohesion Funds). Крім того, у 1994 році з метою підвищення конкурентоспроможності рибальства у країнах-членах ЄС був створений Фінансовий інструмент підтримки рибальства (Financial Instrument for Fisheries Guidance – FIFG).

Фонд згуртування використовувався для країн, чий ВВП становив менше 90% від середнього показника по ЄС, за умови, що вони представляють програми економічного розвитку, які відповідають критеріям економічного і монетарного союзу, викладеним у договорі про ЄС. Пріоритетні напрями регіональної політики залишилися незмінними, але в 1995 році до них додалася допомога регіонам з надзвичайно малою щільністю населення. Наприклад, по цьому напрямку Швеція і Фінляндія отримали 697 млн. ЕКЮ. Отже, протягом всієї історії існування ЄС переглядалися цілі та методи фінансової підтримки, трансформувалися пріоритети регіонального розвитку.

Сучасна регіональна політика ЄС має три основні напрями: 1) сприяння економічній конвергенції (зменшення різниці) менш розвинених регіонів (які розташовані, в основному, в нових країнах-членах) від більш розвинених. 2) реалізація заходів, спрямованих на покращення регіональної конкурентоспроможності і зайнятості. 3) сприяння співпраці між регіонами і країнами задля зменшення економічного значення національних кордонів.

З прийняттям стратегії «Європа 2020» над досягненням мети забезпечення економічного розвитку в усіх країнах ЄС продовжують використовуватися три основних фонди (Європейський фонд регіонального розвитку (ERDF), Європейський соціальний фонд (ESF), Фонд згуртування (Cohesion Funds)) та додатково два секторальних (Європейський

сільськогосподарський фонд для розвитку сільських районів (EAFRD), Європейський Морський фонд та фонд рибальства (EMFF)). Разом з тим, регіони можуть отримати допомогу від Фонду солідарності (EUSF), до якого країни можуть звернутися у разі великих стихійних лих.

Таким чином, розглядаючи більш детально функціональне призначення основних структурних фондів слід розуміти роль, яку вони відіграють в умовах реалізації сучасної стратегії розвитку ЄС «Європа 2020», а саме:

- Європейський фонд регіонального розвитку (ERDF: European Regional Development Fund – € 201 млрд.) – націлений на регіональний розвиток, розвиток депресивних індустріальних чи сільських місцевостей, посилення конкурентоспроможності та сприяння співробітництву. Зосереджується, в основному, на ініціативах, пов'язаних з економічним зростанням, зайнятістю і конкурентоспроможністю, включаючи інвестиції в інфраструктуру. Відповідно до програми «Європа 2020» діяльність Європейського фонду регіонального розвитку має зосередитися на чотирьох пріоритетах:

- інновації та дослідження,
- розвиток цифрових технологій,
- підтримка малих і середніх підприємств,
- розвиток низьковуглецевої економіки.

Ресурси з цього фонду не обов'язково мають використовуватися тільки на ці чотири цілі. Але країни-реципієнти мають дотримуватися певних правил. Зокрема, в групі розвинених держав не менше 80% виділених коштів необхідно витратити на принаймні 2 зазначених пріоритети з 4-х, в перехідних регіонах – не менше 60%, а в малорозвинених – не менше 50%. Також встановлено мінімальний відсоток коштів, які потрібно вкласти в розвиток низьковуглецевої економіки.

- Європейський соціальний фонд (ESF: European Social Fund – € 74 млрд.) – спрямований на сприяння зайнятості, соціальної інтеграції та боротьбу з дискримінацією, інвестиції в людський капітал у сфері освіти і професійної підготовки. За допомогою Європейського соціального фонду ЄС сприятиме досягненню сво-

їх цілей в сфері зайнятості та боротьби з бідністю. ESF може використовуватися в будь-якій країні ЄС залежно від її потреб.

• Фонд згуртування (Cohesion Fund – € 75 млрд.) – покриває потреби країн-нових членів ЄС, Греції та Португалії, а також опікується проблемами навколишнього середовища, зосереджується на транспортній та екологічній інфраструктурі, включаючи відновлювальні джерела енергії. Розвиток транс'європейських транспортних мереж та проектів екологічної спрямованості в галузі енергетики та транспорту – пріоритет Фонду згуртування.

Структурні фонди приймають до розгляду будь-які заявки, що відповідають їх вимогам, а також в обов'язковому порядку публікують списки бенефіціарів задля унеможливлення маніпуляцій з коштами фондів.

В цілому найменш розвинені країни отримають у 2014-2020 роках 185,37 млрд. євро, перехідні країни – 36,16 млрд., розвинені – 55,52 млрд. На додаток малонаселеним і віддаленим районам виділено 1,56 млрд, на міжрегіональний розвиток – 10,23 млрд. Усі суми виражені в поточних цінах і не враховують розподіл Фонду згуртування. Більше за інших із зазначених коштів отримає Польща (82,27 млрд євро), Італія (33,08 млрд.) та Іспанія (28,31 млрд. євро).

Згідно з бюджетом на 2014-2020 роки політика згуртування отримає 325 млрд. євро в цінах 2011 року (366,8 мільярда євро в поточних цінах). Кошти будуть спрямовані на підвищення економічного зростання і створення нових робочих місць, боротьбу зі зміною клімату, енергетичною залежністю і соціальними про-

блемами. Інвестиції будуть спрямовані в усі регіони ЄС, але з урахуванням рівня їх розвитку. Архітектура політики згуртування згідно програми Європа-2020 представлена в табл. 1.

Проекти (особливо ті, які здатні забезпечувати певні надходження) все частіше фінансуються за рахунок комбінації грантів і позик або інших фінансових механізмів, зокрема участі у капіталі.

Структура інструментів та механізмів регіональної політики ЄС на період 2014-2020 зображена на рис. 1.

У період з 2014 – 2020 рр. ЄС планує інвестувати в цілому 351 млрд. € в регіони Європи з метою: сприяння розвитку малого та середнього бізнесу, підтримки досліджень та інновацій, інвестування в більш чисте навколишнє середовище, забезпечення збереження довкілля, поліпшення доступу до цифрових технологій, розробки нових продуктів і методів виробництва, забезпечення енергозберігаючих технологій та боротьби зі зміною клімату, підвищення освіти і кваліфікації, поліпшення транспортного сполучення з віддаленими регіонами.

На період 2014-2020 рр. Європейською комісією як продовження Програми CIP (Competitiveness and Innovation Framework Programme – «Конкурентоспроможність та інновації») розроблено Програму COSME (EU Programme for the Competitiveness of Enterprises and Small and Medium-sized Enterprises – Програма ЄС з конкурентоспроможності підприємств, в тому числі, малих і середніх), з плановим бюджетом € 2,3 млрд. Заплановані області діяльності: кращий доступ до фінансів для малих і середніх підприємств; доступ до ринків країн ЄС

Таблиця 1

Архітектура політики згуртування

2014-2020 роки		
Мета	Категорія регіону	Фонди, з яких відбувається фінансування
Економічне зростання та створення нових робочих місць	Найменш розвинені (ВВП менше 75% середнього по союзу)	Фонд регіонального розвитку Соціальний фонд Фонд згуртування
	Перехідні (ВВП між 75% і 90% середнього по союзу)	
	Розвинені (ВВП понад 90% середнього по союзу)	Фонд регіонального розвитку, Соціальний фонд
Територіальне співробітництво		Фонд регіонального розвитку

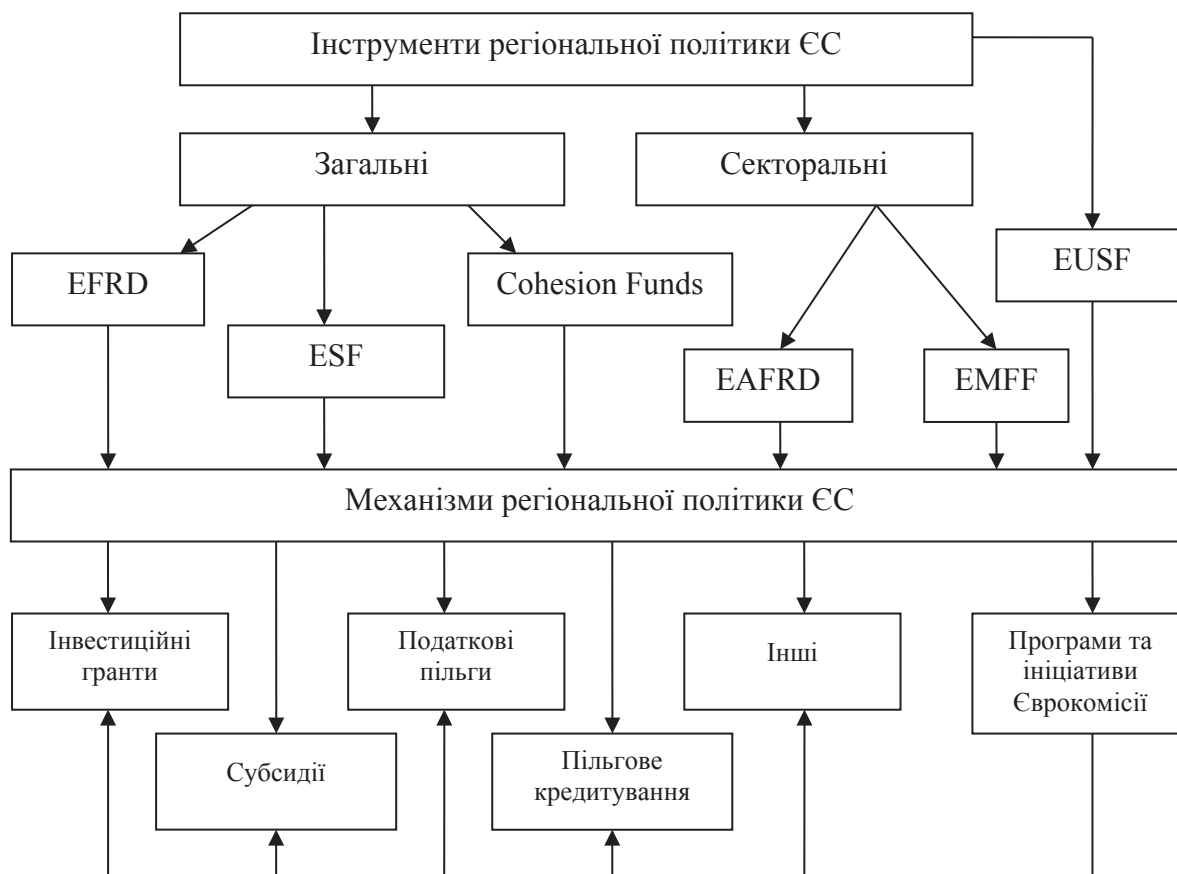

Рис. 1. Структура інструментів та механізмів регіональної політики ЄС

та зовнішніх ринків; підтримка підприємництва; більш сприятливі умови для створення і розвитку бізнесу.

Крім того, на цей період Єврокомісія для розвитку сфери досліджень, розробок, інновацій запропонувала також програму HORIZON 2020 (ГОРИЗОНТ 2020), яка є Рамковою програмою досліджень та інновацій з найбільшим фінансуванням (на період 2014-2020 рр. 80 млрд. €), яке надається на додаток до приватних інвестицій, що залучатимуться також. Вона має сприяти більшій кількості проривів і відкриттів у науці, світовим інноваціям шляхом підтримання оригінальних ідей від лабораторій до ринку. Виконання програми має на меті забезпечення глобальної конкурентоспроможності Європи.

Висновки. Регіональний розвиток в Європі отримує вигоди від широкого спектру різноманітних можливостей фінансування. Крім основних джерел фінансування, існують й інші засоби залучення капіталу. На відміну від періоду реалізації програми 2007-2013 років, у правилах щодо

застосування фінансових механізмів та інструментів, прийнятих для програми 2014-2020, жорстко не визначено сектори, бенефіціарів, типи проектів і заходів, які мають бути підтримані. У рамках нової системи також містяться чіткі правила, які дозволяють краще поєднати фінансові механізми з іншими формами підтримки, зокрема, з грантами.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Walker R. Capital and Industrial Location. In *Progressive Human Geography* / R. Walker, M. Storper. – NY, 1981. – P. 473-509.
2. Richardson H. *Regional Growth Theory* / H. Richardson. – London, 1973. – 495 p.
3. Перру Ф. Экономическая история: теория и перспективы / Ф. Перру. – ТНЕСІС, Зима, 1993. Вып. 1. – Т. 1.
4. Буркинський Б.В. Інноваційна стратегія у соціально-економічному розвитку регіону / Б.В. Буркинський, Є.В. Лазарева. – Одеса: Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України, 2007. – 140 с.
5. Геець В. М. Трансформація моделі економіки України (ідеологія, протиріччя, перспективи) / В. М. Геець. – К.: Логос, 1999. – 500 с.
6. Герасимчук З. В. Регіональна політика сталого

- розвитку: методологія формування, механізми реалізації: [монографія] / З. В. Герасимчук. – Луцьк: Надстр'я, 2001. – 528 с.
7. Долішній М. І. Регіональна політика на рубежі XX-XXI століть: нові пріоритети: [монографія] / М. І. Долішній. – К.: Наукова думка, 2006. – 512 с.
 8. Чужиков В. І. Регіональний розвиток у європейському спільному економічному просторі (динамізація та структурні зміни): автореф. дис. доктора екон. наук: спец. 08.10.01 «Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка» / В. І. Чужиков. – К., 2003. – 33 с.
 9. U 2020 strategy and the 2014-2020 Programming period/ http://www.eetaa.gr/eu2020/europe2020/04_eurada_eu2020_strategy_and_the_new_programming_period.pdf

СЕКЦІЯ 2

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

УДК 330.34.01:338.43 (477)

Плотнікова М.Ф.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту інвестиційної діяльності,
Житомирський національний агроекологічний університет*

ЗБАЛАНСОВАНИЙ РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ НА ОСНОВІ КОНЦЕПЦІЇ «РОДОВА САДИБА»

BALANCED RURAL DEVELOPMENT BASED ON THE CONCEPT OF «ANCESTRAL HOME»

АНОТАЦІЯ

Дана характеристика сучасного стану сільських територій та динаміки розвитку сільських поселень. Розкрито пріоритетні напрями відродження сільських територій завдяки реалізації Концепції Державної цільової програми «Родова садиба». Визначено перспективи наслідки запровадження програми на регіональному рівні.

Ключові слова: сільські території, сільський розвиток, органічні, безвідходні та біотехнології.

АННОТАЦИЯ

Дана характеристика современного состояния сельских территорий и динамики развития сельских поселений. Раскрыты приоритетные направления возрождения сельских территорий благодаря реализации Концепции Государственной целевой программы «Родовая усадьба». Определены перспективы и последствия введения программы на региональном уровне.

Ключевые слова: сельские территории, сельское развитие, органические, безотходные и биотехнологии.

ANNOTATION

Article describes the current state of rural areas and the dynamics of the rural settlements. It also reveals the priorities revival of rural areas based on the Concept of the State realization program «The Patrimony.» This article describes the prospects and implications of the program at the regional level.

Key words: rural areas, rural development, organic, non-waste and biotechnology.

Постановка проблеми. Розуміння сутності економічного конфлікту бізнесових структур та суперництва інших сторін учасників – власників ресурсів та доходів в аграрному секторі, що виникає внаслідок чинників ринкової конкуренції змушує шукати напрями гармонізації відносин суб'єктів суспільної взаємодії

як багатофакторної та синергетично орієнтованої величини.

Аналіз останніх досліджень. Вирішенню соціально-економічних, політико-правових, історико-культурних аспектів проблеми розвитку сільських територій, формуванню на них нових умов господарювання, відродженню окремих сфер та галузей суспільної життєдіяльності присвячені праці як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників. Так, особливості регіонального розвитку України, в тому числі в контексті сталого розвитку сільських територій, розкриваються в публікаціях І. Грабара, Є. Ходаківського [1], Н. Зіновчук, В. Зіновчука, В. Скидана [2], В. Юрчишина [3], та багатьох інших. Транснаукові дослідження з проблем міжнародної взаємодії в межах регіоналізації територій є висвітленими Т. Зінчук [4], В. Чайкою [7] тощо. Теоретико-методологічним основам сільського розвитку та визначенню пріоритетних напрямів виробництва присвячені праці В. Андрійчука, В. Гейця, О. Бородіної, І. Прокопи, В. Юрчишина [5; 14], та інших. В силу динамічного характеру сільського розвитку та його пріоритетності для соціально-економічної сфери країни, потреби оптимізації механізмів забезпечення стійких тенденцій до зростання економічного добробуту жителів обрано тему дослідження.

Постановка завдання. На основі викладеного можна сформулювати завдан-

ня дослідження, яке полягає в розкритті напрямів та механізмів відродження сільських територій на засадах сталого розвитку та самозабезпеченості виробничої та суспільно-економічної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. За даними ЮНЕСКО на Землі промисловістю за рік поглинається стільки кисню, що його б вистачило

для життя 45 млрд. людей. На всі види господарської діяльності витрачається 20 млрд. тонн кисню, що на 10-16% перевищує рівень його біогенного утворення. Таку кількість кисню може відновити 41,1 млрд. га лісу за рік. Водночас кожної години 1,7 тис. акрів перетворюється на пустелю, 2 тис. дітей помирають від голоду, 55 осіб отруюються і помирають

Таблиця 1

Суспільні інститути як джерела формування цінностей та добробуту

	Родина	Державні інститути влади	Наука	Освіта	Виробництво	Охорона здоров'я
Родина	Продовження роду; забезпечення турботи один про одного як родини	Забезпечення стабільних умов та якості життя	Світогляд та рівень обов'язкової освіти, прийнятих в суспільстві	Стартовий рівень освіти та професійної здатності людей, як основної дії культурного життя суспільства	Задоволення потреб, що не продукуються членами родини	Відновлення та профілактика втрачених фізичних можливостей
Державні інститути влади	Людські ресурси; моральність, етика, основи культурної єдності суспільства	Організація системи установ; визначення суспільних задач на професійній основі в	Науково-методичне забезпечення державного управління та регулювання та напрацювання практичних рекомендацій на майбутнє	Формує основи культурно-політичної єдності суспільства; готує професійно-управлінські кадри	Забезпечення установ товарами та послугами	Відновлення та профілактика втрачених фізичних можливостей співробітників установ
Наука		Організація системи; визначення суспільних задач; підтримка фундаментальних розробок	Проведення наукових досліджень та вирішення прикладних завдань	Формує професійно-дослідницькі кадри та розробників	Забезпечення установ товарами та послугами; практична база випробування	Відновлення та профілактика втрачених фізичних можливостей
Освіта		Організація системи; визначення пріоритетів	Формує світогляд: наука та практика створюють систему; готує професійно-викладацький склад	Готує професійно-викладацький склад	Забезпечення установ товарами та послугами; практична база для здобуття навичок	Відновлення та профілактика втрачених фізичних можливостей
Виробництво		Організація системи; формування умов та визначення правил функціонування	Напрацювання методів та засобів для здійснення діяльності	Готує професійно-виробничі кадри	Забезпечення установ товарами та послугами	Відновлення та профілактика втрачених фізичних можливостей
Охорона здоров'я						Відновлення та профілактика втрачених фізичних можливостей; забезпечення практики досліджень

Джерело: розроблено авторами

від пестицидів, 1 тис. осіб гине від отруєння водою; 2 тис. тонн кислотних дощів випадає в північній півкулі, зникають 5 видів рослин. Щохвилини знищується 51 акрів тропічних лісів, в атмосферу виділяється 12 тис. тонн вуглекислого газу та 6 тонн відходів (газів, аерозолів, пилу тощо), знищується 50 тонн родючого ґрунту; внаслідок видобутку корисних копалин змінюється рельєф місцевості [7, с. 256]. Нагальна проблема відновлення екології, вирішення демографічних та соціальних проблем розвитку територій, підвищення продовольчої та економічної безпеки визначили потребу пошуку напрямів оптимізації суспільно-господарського механізму країни.

Характерною рисою суспільно-економічного сектору сьогодення є поширення принципів сталого розвитку, нульових підходів до економічного зростання [8, с. 518], екологізації виробництва та життєдіяльності (запровадження біологічних, органічних, пермакультурних, безвідходних та енергозберігаючих технологій), пріоритетність впровадження інноваційних підходів, нано-, інформаційних і когнітивних технологій та носферного бачення подальшого розвитку людства. Акцентом таких підходів є інтенсифікація впливів окремих елементів соціально-економічних систем, за рахунок чого досягається якісне індивідуальне та суспільне зростання (табл. 1).

Запорукою успішності моделей механізму взаємодії елементів суспільних інститутів є координація їх діяльності в межах населених пунктів. Недостатній рівень виваженості в сучасній аграрній політиці став причиною спаду виробництва на сільських територіях, погіршення їх екологічного стану, демографічної ситуації та практичної відсутності впровадження інновацій. Виключенням є агрохолдинги та корпорації. Водночас назвати позитивним їх досвід господарювання неможливо в силу відсутності мотивації щодо відновлення деградуючих ґрунтів, запровадження біодинамічного, безвідходного та енергозберігаючого землеробства. Як наслідок, знижується вміст гумусу в ґрунті, відбувається його забруднення хімічними речовинами, активно поширюються генетично модифіковані організми

та нетрадиційні для України сорти рослин та породи тварин. Окрім загрози продовольчої та економічної безпеки, невідновлення природно-кліматичних умов та соціальної інфраструктури, зниження добробуту мешканців сільських територій, така ситуація посилює соціально-економічну залежність від країн-донорів, що в довгостроковій перспективі знищує народ України як господаря власної землі.

Підписання договору про асоціацію між Україною та ЄС на даному етапі не дає достатньо підстав для оптимізму. Так, домовленість між Брюсселем та Києвом про преференції щодо зниження митних тарифів в межах визначених квот з продажу сільськогосподарської продукції з середини квітня до листопада 2014 р. не дали очікуваного результату. За відомостями української інформаційної компанії «ПроАгро» лише поставками соків на 10 тис. т квоти були вибрані в повному обсязі. Квоти на натуральний мед вибрані на 50%, за іншими категоріями обсяги поставок не перевищують 15%. Зокрема, Україна продала в ЄС 120,3 тис. т пшениці (12,7% від квоти в 950 тис. т); круп, пластівців та зернових гранул – 901,7 т (14,3% квоти в розмірі в 6,3 тис. т); консервованих томатів, вівса, цукру бурякового, інших видів цукрі, ячменю та інших харчових продуктів в незначній кількості, зокрема, крохмалю – 40 т (0,4% від квоти у 10 тис. т) [9].

За рядом товарів українські підприємства зовсім не скористалися пільгами на поставки в ЄС. Це стосується спиртів, спредів, тютюнових виробів, часнику, кукурудзи та продуктів її переробки, декстринів та модифікованих крохмалів, натуральних клеїв. Серед причин, що викликали вказану ситуацію називають відсутність інтересу та попиту на українську продукцію збоку європейських споживачів, невідповідність ціни та якості на товар, неготовність вітчизняного законодавства та технічної бази, незацікавленість українських компаній в ринку країн ЄС. Таким чином, навіть низька собівартість та митні пільги на вітчизняну продукцію не є гарантією її збуту на високо розвинутому європейському ринку, що окреслює зниження рівня мотивації щодо інтеграції у європейському напрямі

збоку практично всіх прошарків суспільства. Україна має формуватися як зазначено у Конституції, а саме як «унітарної держави» (ст. 2 КУ) [15], що має позаблоковий характер. Становлення власних територій на основі історико-культурної єдності та тісної гармонійної взаємодії з природним середовищем є запорукою реалізації успішної національної ідеї та довгострокової стратегії розвитку країни.

Світовий досвід засвідчує, що становлення США, як світового економічного лідера, розпочалося з продажу та подальшої безоплатної передачі суспільних земель, що дозволило невеликим фермерам-землевласникам відчути себе господарями на землі. Останнє зіграло вирішальну роль у соціально-економічному розвитку країни, зокрема, у напрямі зростання народонаселення й закріпленні політичних позицій країни на американському континенті. Подальша криза 1798-1800 рр. довела стійкість ферм з натуральною формою ведення господарств, тоді як товарні підприємства зазнали значних втрат й у своїй більшості припинили своє існування [10]. Вітчизняна практика вирішення соціальних проблем після розпаду СРСР та відродження економічної здатності населення до самозабезпечення була наслідком державної політики щодо надання присадибних ділянок. Криза 2008-2010 рр. вкотре підтвердила стійкість та перспективність малих форм господарювання, що діють на основі власного капіталу та тісних дружніх зв'язків з партнерами. Зважаючи на вказані передумови функціонування вітчизняного суспільного сектору доцільним вбачається розвиток власних виробничих та обмінних операцій, зокрема, на умовах споживчої кооперації між невеликими товаровиробниками.

Сільські території є джерелом національної історико-культурної спадщини, основним постачальником сировини для підприємств харчової та обробної промисловості, центром рекреаційного та оздоровчого відновлення. Концепцією Державної цільової програми «Родова садиба» передбачено відродження сільських територій головним чином за рахунок переїзду міських жителів у віддалені зникаючі, а часто такі, що перестали існувати на карті України, села

[11, с. 518; 12, с. 108]. Концепцією передбачено передачу землі розміром один гектар кожній бажаючій того родині в постійне або довічне користування для облаштування родової садиби, без отримання права приватної власності, набуття землею статусу товару, заборобою бути заставою, але з правом передачі у спадок. Інститут «родової садиби» є інструментом, що дозволить змінити свідомість у напрямі збереження довкілля, відродження національної ідеї та є запорукою продовольчої й економічної безпеки країни. Механізмом таких змін виступає зміна способу та якості життя міського населення, що зацікавлене у відновленні здоров'я дітей, забезпеченні якісними та біологічними (органічними) продуктами харчування, екологічно безпечному довкіллі, розкриттю потенціалу духовних та творчих здібностей.

Бажання переважно молодих сімей щодо переселення у сільську місцевість супроводжується наявністю земель, які це дозволяють реалізувати. Ставка в цьому випадку робиться на землі запасу, землі сіл, що припинили своє існування та такі, що практично зникають (табл. 2). Так, за даними Державного комітету статистики щорічно близько ста сіл зникають з карти України. Найбільш спустошеними є райони Степу. Спостерігається пряма залежність між чисельністю жителів у населеному пункті та кількістю населених пунктів (сіл, селищ), які не мають населення, але не зняті з обліку. Так, лідируючими за кількістю зникаючих сіл виявились Степовий та Донбаський регіони, а також зона Полісся. Вони ж характеризувалися найменшою часткою дітей та молоді серед місцевого населення, а також виявились практично не забезпеченими лікувальними закладами. Натомість віддаленість від сільської ради, шкільних та дошкільних навчальних закладів не відігравала вирішальної ролі щодо чисельності мешканців в поселенні.

Станом на 01.01.2014 в Україні нараховувалось 27385 сільських населених пунктів, що на 204 населені пункти менше, ніж на дату попереднього обстеження (станом на 01.11.2005), внаслідок зняття з обліку незаселених поселень (табл. 3).

Таблиця 2

Сільські населені пункти за чисельністю по регіонах України станом на 01.01.2014

Показник	Усі населені пункти	у тому числі за чисельністю жителів					Населені пункти (села, селища), які не мають населення, але не зняті з обліку
		до 50	50-199	200-499	500-999	1000 і більше	
Закарпатська	579	5	46	110	145	273	0
Чернівецька	398	3	31	65	94	205	0
Рівненська	999	61	212	300	254	172	1
Тернопільська	1022	28	161	360	301	172	1
Хмельницька	1413	109	400	491	314	99	1
Івано-Франківська	763	31	86	146	199	301	2
Львівська	1848	143	420	574	438	273	2
Волинська	1049	54	246	376	259	114	5
Черкаська	819	81	126	213	246	153	5
Донецька	1078	227	340	249	164	98	7
Київська	1119	155	218	301	250	195	7
Запорізька	909	167	307	198	137	100	8
Вінницька	1448	178	258	442	354	216	9
Луганська	770	203	204	180	115	68	10
Миколаївська	875	170	252	198	148	107	14
Одеська	1111	172	268	235	181	255	14
Житомирська	1594	312	493	447	246	96	19
Херсонська	634	57	160	150	133	134	24
Харківська	1643	501	467	353	217	105	27
Дніпропетровська	1407	317	495	295	174	126	28
Чернігівська	1438	468	391	326	197	56	28
Кіровоградська	952	231	255	226	153	87	41
Полтавська	1749	472	516	412	245	104	57
Сумська	1399	539	366	178	143	73	59
Україна	27016	4684	6718	6925	5107	3582	369

Джерело: розроблено авторами за даними [13]

Серед них у 369 населених пунктах (1,3% від загальної кількості) не було населення, але вони не зняті з обліку. Зазнали змін окремі групи структурного складу сільських населених пунктів. Кількість населених пунктів з чисельністю жителів 2 до 50 осіб становила 17,3% від загальної кількості сільських поселень (станом на 01.11.2005 – 14,1%). В окремих регіонах України їх частка значно більша (у Сумській області – 38,5%, Чернігівській – 32,5%, Харківській – 30,5%). Кількість сільських населених пунктів у яких не було народжених у 2011-2013 рр. становила 4097 (15,2% від загальної кількості). Більшість таких населених пунктів знаходяться у Сумській (35,0%), Чернігівській (32,2%), Луган-

ській та Полтавській областях (по 24,9%) Значно зросла кількість населених пунктів, у яких немає дітей віком до 5 років – з 2,5 тис. на початок 1991 р. до 3,0 тис. на початок 2014 р., що склало 11,2% від загальної кількості сільських населених пунктів. За даними обстеження на 01.01.2014 у 6,8 тис. сільських населених пунктів не було дітей у віці 6 років, у 4,3 тис. – дітей у віці 7-9 років, у 3,4 тис. – дітей віком 10-14 років, у 3,9 тис. – дітей у віці 15-17 років, у 4,4 тис. – молоді у віці 18-19 років, у 1,3 тис. – молоді у віці 20-34 років, а 1,2 тис. сіл не мали молоді у віці 18-34 років [13].

Вирішальною силою успішності Програми є єдність народу. Водночас єдність є засобом для досягнення мети.

Таблиця 3

**Основні показники соціально-економічного розвитку сільських населених пунктів
України станом на 01.01.2014**

Показник	Разом	у тому числі за чисельністю жителів				
		до 50	50-199	200-499	500-999	1000 і більше
Сільські населені пункти – всього	27016	4684	6718	6925	5107	3582
у т. ч. населені пункти в яких не було						
- дітей віком 0-17 років	5159	4822	332	5	-	-
- молоді віком 18-34 років	1202	1180	20	2	-	-
Населені пункти, що знаходяться на відстані до						
- райцентру						
- до 5 км	935	84	170	241	200	240
- 10 км	2884	313	605	693	681	592
- понад 10 км	23197	4287	5963	5991	4226	2750
- сільради						
- до 5 км	8259	1904	3075	2293	787	200
- 10 км	2884	313	605	693	681	592
- понад 10 км	23197	4287	5943	5991	4226	2750
Населені пункти, що не мають						
дитячих дошкільних закладів (найближчі знаходяться на відстані)						
- до 5 км	6904	1509	2610	1932	621	232
- 10 км	6399	1811	2381	1546	480	181
- понад 10 км	4510	1361	1570	1100	367	112
шкіл (найближчі знаходяться на відстані)						
- до 5 км	7458	1883	3181	1906	393	95
- 10 км	5519	1951	2373	1051	128	16
- понад 10 км	2031	843	785	354	33	6
лікувальних закладів (найближчі знаходяться на відстані)						
- до 5 км	5085	1980	2186	709	157	53
- 10 км	2902	1623	1066	174	30	9
- понад 10 км	1754	899	681	142	25	7

Джерело: розроблено авторами за даними [13]

Протекціонізм є головним інструментом, що дозволяє її досягнути незалежно від національності, віросповідання та партійної приналежності представників народу. Серед засобів для досягнення мети вагомим є формування біосфери, кадрової та інформаційної політики. Динаміка розвитку сільських поселень засвідчила значне скорочення поселень з чисельністю жителів понад 500 та зростання частки поселень з чисельністю жителів до 100 чоловік (рис. 1). Формування громади з людей близь-

ких за кров'ю створює бажану біосферу. Формування високосвідомого кадрового потенціалу поряд з інформаційним «натиском» з боку всіх засобів масової інформації є запорукою соціально-економічної діяльності на сільських територіях. Іншим вирішальним підходом в управлінні сільським розвитком є забезпечення умов щодо життя та добробуту міцних родин та спадковості матеріальних та духовних надбань поколінь.

Примноження цих надбань від покоління до покоління – «діти мають при-

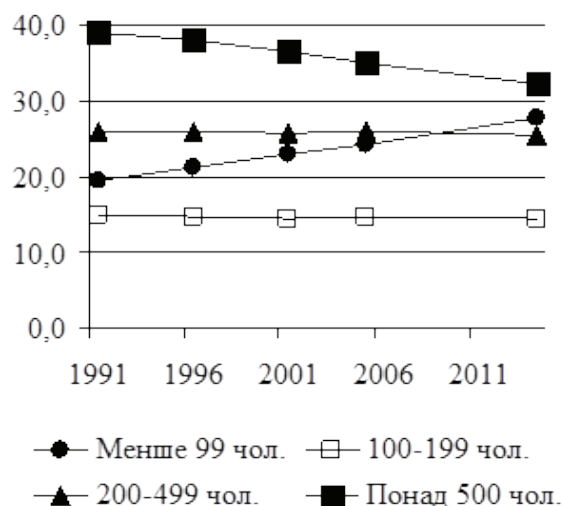

Рис. 1. Розподіл сільських населених пунктів за чисельністю жителів, %

Джерело: розроблено авторами за даними [13]

йняти більше, ніж було прийнято нами від батьків, а ті зберігаючи та примножуючи прийняте передадуть в свою чергу далі наступному поколінню». В спадковості поколінь закладена сила роду й народу як сукупності родів, їх безсмертя. Посилення взаємодії в рамках реалізації концепції «Родова садиба» дозволяє сформулювати простір єдності, що дає відчуття територіальної громади поселення.

Висновки з проведеного дослідження. З наведеного вище можна зробити наступні висновки. Реалізація концепції «Родова садиба» сприятиме організації нових поселень у сільській місцевості; призупинятиме процес «вимирання сіл»; активізуватиме процес розширення виробництва плодово-ягідної, овочевої, тваринницької та інших видів продукції, рибництва, грибовництва, що притаманне для сільської місцевості; сприятиме розширенню бази для створення кооперативів із заготівлі та переробки сільгосппродукції.

У зв'язку з появою нових поселень будуть створені умови для розвитку сфери обслуговування, медицини, освіти; сільської будівельної індустрії, орієнтованої на задоволення потреб сільських територій, що розвиватимуться.

Відповідальне ставлення до землі й навколишнього середовища з боку власників родових садіб сприятиме значному поліпшенню екологічної ситуації, в тому

числі за рахунок пріоритетне застосування господарями таких садіб (наділів) органічного землеробства, що дасть значний поштовх для переходу на цей шлях виробництва сільськогосподарської продукції на всіх землях України.

Зазначені напрями господарської та суспільної діяльності потребуватимуть значної кількості робочих місць і, відповідно, закріплення сімей на сільських територіях. Населення, яке буде «перетікати» з міста на роботу в сільську місцевість, зменшить демографічну напругу в містах і промислових центрах.

Спілкування з природою сприятиме зміцненню любові до всього живого, зміні світогляду та моральних засад, ставлення до всіх процесів, які відбуваються у суспільстві, на Землі. Реалізація Програми «Родова садиба» забезпечить незворотній розвиток сільських територій на новому морально-психологічному підґрунті і матиме не лише тактичні, а й стратегічні результати.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Авторитаризм, синергетика руйнувань і позитивних змін: Наук.-популяр. вид. / Є.І. Ходаківський, І.Г. Грабар, Ю.С. Цал-Цалко. – Житомир: «Рута», 2007. – 206 с.
2. Органічне сільське господарство та його розвиток в умовах кооперації / [Н.В. Зіновчук, В.В. Зіновчук, О.В. Скидан та ін.]; за ред. Н.В. Зіновчук. – Житомир: «Рута», 2011. – 160 с.
3. Юрчишин В. Селяни України: про себе і про них / В. Юрчишин. – К.: ННЦ ІАЕ, 2011. – 74 с.
4. Зінчук Т.О. Європейська інтеграція: проблеми адаптації аграрного сектора економіки / Т.О. Зінчук. – Житомир: ДВНЗ «Державний агроєкологічний університет», 2008. – С. 193-194.
5. Теорія, політика та практика сільського розвитку / [за ред. д.е.н., чл.-кор. НААН О.М. Бородіної та д.е.н., чл.-кор. УААН І.В. Прокопи; НААН України: Ін-т екон. та прогнозів.]. – Н. – 2010.
6. Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року. Із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 1390 (1390-2011-п) від 28.12.2011. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1158-2007-%D0%BF>
7. Чайка В. Є. Екологія / В. Є. Чайка, В. В. Чайка. – К.: Книга-Вега, 2002. – 408 с.
8. Макконнелл К.Р. Экономикс: Принципы, проблемы и политика / К.Р. Макконнелл, С. Л. Брю. Пер. с 14-го англ. изд. – М.: ИНФРА-М, 2003. – XXXVI. – 972 с.
9. Украина не смогла продать по дешевке свое продовольствие в ЕС // Вестник Новороссии. – 2014. –

- № 60. – с. 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://novorus.info/doc/vestnik/09-07-14.pdf>
10. Соединенные Штаты Америки. Словарь-справочник / Под общ. Ред. А.А. Арзуманяна, Н. В. Мостовец, М. А. Харламова. – 'США'-Москва: Госполитиздат, 1960 – С. 611. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://geography.su/books/item/f00/s00/z0000006/st109.shtml>
11. Олександренко М. Прагматики за союз з романиками / М. Олександренко // Урядовий кур'єр. – 2008. – 01 жовтня. – С. 3.
12. Батуріна Г.М. «Родова садиба» – один з напрямів сталого розвитку сільських територій / Г.М.Батуріна // Агроінком. – 2013. – № 4-6. – С. 102-109.
13. Соціально-економічне становище сільських населених пунктів. Державний комітет статистики України. Офіційний сайт. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
14. Українська модель аграрного розвитку та її соціо-економічна переорієнтація / [за ред. академіка НАН В.М. Гейця, д.е.н., чл.-кор. НАН О.М. Бородіної та д.е.н., чл.-кор. НААН І.В. Прокопи; НААН України: Ін-т екон. та прогнозів.]. – Н. – 2012. – 56 с.

УДК 331.101: 338.47

Шапошников К.С.

*доктор економічних наук, професор,
декан факультету економіки і менеджменту,
Херсонський державний університет*

ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ РИНКУ ІНФОКОМУНІКАЦІЙ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

THE FEATURES OF FORMATION AND DEVELOPMENT OF INFOCOMMUNICATIONS MARKET IN NATIONAL ECONOMY

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена дослідженню особливостей становлення і розвитку ринку інфокомунікацій в національній економіці. Визначено, що інформаційно-комунікаційні технології охоплюють сукупність інформаційних та комунікаційних технічних засобів і методів збору, обробки й передання даних для отримання інформації нової якості. Виділені основні фактори, що впливають на розвиток ринку інформаційно-комунікаційних технологій. Обґрунтовані види конвергенції, характерні для сфер телекомунікацій та інфокомунікацій в національній економіці.

Ключові слова: інфокомунікації, інформація, національна економіка, ринок, телекомунікації.

АННОТАЦИЯ

Статья посвящена исследованию особенностей становления и развития рынка инфокоммуникаций в национальной экономике. Определено, что информационно-коммуникационные технологии охватывают совокупность информационных и коммуникационных технических средств и методов сбора, обработки и передачи данных для получения информации нового качества. Выделены основные факторы, влияющие на развитие рынка информационно-коммуникационных технологий. Обоснованы виды конвергенции, характерные для сфер теле-

коммуникаций и инфокоммуникаций в национальной экономике.

Ключевые слова: инфокоммуникации, информация, национальная экономика, рынок, телекоммуникации.

ANNOTATION

The article investigates the features of formation and development of the infocommunication in the national economy. Determined that ICTs encompass a set of information and communication facilities and methods of collection, processing and transfer of data to a new quality of information. The basic factors that influence the development of the information and communication technologies. Reasonable kinds convergence characteristic of the telecommunications sector and infocommunication in the national economy.

Key words: infocommunication, information, national economy, markets, telecommunications.

Постановка проблеми. Розвиток національної економіки свідчить про те, що відбувається становлення інформаційного технологічного способу виробництва, котрий приходить на зміну індустріальному, і базується на виробництві й продуктивному застосуванні інформації.

Перехід до інформаційного суспільства викликає необхідність постійного вдосконалення ефективної системи поширення інформації, що є функцією ринку інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. При підготовці статті були використані праці іноземних та українських авторів у суміжних галузях науки, таких як дослідження проблем функціонування сфери інфокомунікацій, дослідження особливостей інституціоналізації національної економіки. Серед авторів, праці яких присвячені даній тематиці, відомі В. Васильєв, М. Железни, П. Акінін, Н. Інькова, В. Коваль, Т. Кузовкова, С. Мардер, Е. Петрова, Л. Рейман, Т. Сакалош [1-11] тощо.

При цьому всі автори, не дивлячись на різноманіття підходів та висновків, висловлюють ідею про те, що сфера інфокомунікацій стрімко інституціоналізується і перетворюється на потужне джерело конкурентоспроможності національної економіки.

Постановка завдання. Між тим невиченими залишаються особливості становлення і розвитку ринку інфокомунікацій в національній економіці, що і зумовлює актуальність теми та важливість отриманих результатів дослідження.

Мета роботи полягає у обґрунтуванні особливостей становлення і розвитку ринку інфокомунікацій в національній економіці.

Виклад основного матеріалу дослідження. Визначимо, що інформаційно-комунікаційні технології охоплюють сукупність інформаційних та комунікаційних технічних засобів і методів збору, обробки й передання даних для отримання інформації нової якості про стан об'єкта, процесу, явища для створення нової (перетворення наявної) інформації для аналізу та прийняття на її основі управлінських рішень.

Характерними особливостями ринку інформаційно-комунікаційних технологій є [1; 2; 4; 11]: нематеріальність кінцевого продукту/послуги – якісно нової, достовірної інформації, доставленої (отриманої) за визначений період, у визначеному просторово-часовому відрізку;

підвищення вимог з боку користувачів, щодо достовірності та терміновості товару/послуги інформаційно-комунікаційних технологій.

До основних факторів, що впливають на розвиток ринку ІКТ і послуг в національній економіці віднесемо наступні:

- загальне посилення й зміна структури конкуренції;
- вихід на ринок великих компаній з інших секторів економіки, які володіють значним інвестиційним ресурсом, що спричиняє перерозподіл сил серед основних гравців;
- побудова мереж зв'язку нового покоління – NGN (New Generation Network), видача ліцензій на розгортання мереж третього (3G) і четвертого покоління (4G), початок реалізації програми цифрового телебачення;
- розвиток нових бізнес-моделей партнерських відносин між операторами й учасниками ринку;
- поява нових послуг, заснованих на конвергенції технологій і мереж;
- здатність доходів від реалізації нових послуг частково відшкодувати втрати від падіння голосового трафіку в мережах фіксованого зв'язку;
- загальна економічна ситуація в країні, зміна доходів, рівень освіти й зайнятості населення в різних регіонах тощо.

Ми погоджуємось з наступною етимологією [3; 5; 6] «інфокомунікації» – термін, уведений в обіг у процесі конвергенції комп'ютерних і телекомунікаційних мереж, означає нерозривний зв'язок інформаційних і телекомунікаційних технологій у процесі створення інформації й наступному обміні нею. Виходячи з такого розуміння, під інформаційно-комунікаційною сферою необхідно розуміти галузь національної економіки, що поєднує суб'єктів господарювання, які надають телекомунікаційні послуги й інші види інформаційних послуг.

Виникнення й формування інформаційно-комунікаційної сфери стало результатом науково-дослідної та дослідно-конструкторської діяльності міжнародних компаній, що представили на ринок радикально нові послуги – стільниковий, супутниковий зв'язок і доступ до Інтернет. Характерно також, що за останні кілька років змінився

основний акцент конкурентної боротьби в рамках інформаційно-комунікаційної сфери: він перемістився в сферу надання додаткових послуг і стимулювання збуту для захоплення нових сегментів ринку.

Ринок ІКТ складається з двох взаємопов'язаних кластерів – телекомунікаційного (ТК) та інформаційного (ІТ), які розглядаються як окремі ринки [7-9]. Кожен з них відповідно поділяється на вузичі, а саме: телекомунікації складаються з сфери телекомунікаційних послуг (послуги фіксованого та безпроводного зв'язку) та сфери апаратного забезпечення телекомунікацій (телекомунікаційне обладнання). До ринку інформаційних технологій належать ринок ІТ послуг, ринок апаратного та програмного забезпечення.

Характерною особливістю для цих ринків є їх історична траєкторія розвитку. Ще в 1996 р. у США трафік передачі даних уперше перевищив мовний і продовжує демонструвати темпи росту (до 30% на рік у порівнянні з 3% на рік для телефонії) [3; 5]. Те ж відбулося в Європі в 1999 році [8; 9]. Все це стало поштовхом до початку нової ери в телекомунікаціях – ери інтегрованих рішень і конвергенції всіх видів зв'язку.

На сьогоднішній день розвиток інфокомунікаційних послуг здійснюється, в основному, у рамках комп'ютерної мережі Інтернет, доступ до послуг якої відбувається через традиційні мережі зв'язку. У той же час у ряді випадків послуги Інтернет через обмежені можливості її транспортної інфраструктури не відповідають сучасним вимогам, котрі висуваються до послуг інформаційного суспільства.

Аналіз етапів розвитку зв'язку за останні сторіччя [6; 7; 10; 11] свідчить про наявність щільного взаємозв'язку закономірностей перетворень у цих сферах з етапами НТП і розвитку суспільства. При цьому характер науково-технічного прогресу, впровадження новітніх інформаційних технологій для передачі, обробки й комутації повідомлень, можливість функціонування інформаційно-обчислювальних мереж тільки на основі мереж електровз'язку обумовили неминучість злиття інформаційних технологій та телекомунікацій. Для цих сфер характерні не тільки високі темпи зміни поколінь

технічних засобів і топології побудови мереж, але й конвергенція.

Для інфокомунікацій характерні кілька видів конвергенції. У першу чергу, у єдиний технологічний процес злилися телекомунікаційні й інформаційні технології, тобто процеси зв'язку стали здійснюватися із застосуванням ЕОМ. По-друге, конвергенція об'єднала інформаційні й телекомунікаційні мережі на основі комутації пакетів і протоколу ІР. Третій напрямок – конвергенція послуг, по-четверте, стрімкий розвиток інфокомунікаційних технологій і мереж повсюдно позначається на економіці й соціумі [8; 10]. Таким чином, конвергенція веде не тільки до зближення двох сфер діяльності, але й до набуття загальних ознак і синтезу нової галузі економічної діяльності [7; 8; 10; 11].

Поширення ІКТ сприяє інтеграції бізнесу й появи альянсів організаційних структур як усередині галузі інфокомунікацій, так і в інших сферах. Конвергентний характер розвитку інфокомунікацій, що виявився в створенні конвергентних мереж (NGN, IMS), контентних і конвергентних послуг (Triple Play – голос, дані, відео, Quad Play – голос, дані, відео, мобільний зв'язок), конвергентних терміналів (смартфон, бездротовий шлюз), сприяє інтеграції операторів, організацій сервісу в сфері надання послуг і доступу до мереж, а також перегляду ринкової й бізнес-стратегій.

При цьому інформаційним послугам властиві аналогічні послугам зв'язку специфічні риси нематеріальності, невіддільності від джерела й мережного принципу поширення послуг. За головними особливостями послуг, технологією виробництва, принципами організаційної побудови, залежності пропозиції від попиту, а також інфраструктурним характером телекомунікації (зв'язок) й інформаційні послуги близькі, що і є матеріально-технічною основою об'єднання цих сфер економічної діяльності.

Висновки та перспективи подальших наукових розробок у даному напрямі. Таким чином, економічною основою інфокомунікацій є багатомірність процесів виробництва й споживання, для яких характерні:

– взаємодія операторів різних видів зв'язку й інформаційного обслуговуван-

ня в процесі надання послуг одному клієнту;

– виникнення віртуальних операторів інфокомунікацій;

– поділ виробництва й споживання інфокомунікаційних послуг;

– зміна ролі користувача, який з пасивного клієнта перетворюється на активного споживача.

У результаті розвиток інфокомунікаційного сектора та телекомунікацій на сучасному етапі відбувається одночасно за декількома напрямками: лібералізація, приватизація, інтеграція, інтернетізація й глобалізація, а головне – поступове впровадження інноваційних технологій, зокрема мереж останнього покоління, розрахованих на чимдалі глибшу конвергенцію інформаційних, мультимедійних, комп'ютерних форматів та сервісів.

У підсумку можна стверджувати, що до останньої третини ХХ ст. галузь телекомунікацій не грала важливої ролі ні в міжнародній торгівлі, ні в економіці окремих країн, однак на початку ХХІ ст. у сукупності з інформатизацією вона стала домінуючою для національної економіки багатьох держав. Подібне стрімке зростання інтенсивності інформаційних процесів є найважливішою сутнісною рисою сучасного науково-технічного прогресу.

Інформаційно-комунікаційні технології є головною рушійною силою конвергенції технічних засобів обробки та передавання інформації, яка спостерігається останніми роками. Подальше дослідження ринку інформаційно-комунікаційних технологій потребує розробки ефективної моделі з урахуванням низки чинників впливу на поширення продуктів та послуг цих технологій.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Васильев В.В. Инфокоммуникационные технологии и информационная экономика / Васильев В.В., Кузовкова Т.А. – М.: Издательство «Палеотип», 2005 – 268 с.
2. Валов С.Г. Сетевая модель инфокоммуникаций / Валов С.Г. // Межд. конференция МАС 2004:Инфокоммуникационные сети XXI века – (2 ноября 2004, Москва) – С. 52-57.
3. Информационные технологии в бизнесе; [пер. с англ. А. Железниченко, И. Ключева и др.]; под ред. М. Желены. – С.-Петербург: Питер, 2002. – 1120 с. – (Серия «Бизнес-класс»).
4. Инфокоммуникационные технологии в брокерской и дилерской деятельности : учебное пособие / П.В. Акинин, В.А. Королёв, Ю.Г. Лесных, А.Ю. Петров ; [под ред. д-ра экон. наук, проф. П.В. Акинина]. – М.: КНОРУС, 2007. – 192 с.
5. Инькова Н.А. Современные интернет-технологии в коммерческой деятельности : [учеб. пособие] / Н. А. Инькова. – Москва : Издательство «Омега-Л», 2007. – 188 с
6. Корпоративне управління бізнес-структурами: теорія креакратії, розвиток мереж та концепт самоорганізації підприємництва: [монографія] / В.В. Коваль. І.М. Тихонова, К.С. Шапошников, І.В.Яцкевич; Одеський інститут фінансів УДУФМТ. – Одеса: ВМВ, 2013. – 272с.
7. Кузовкова Т.А. Индикаторы отраслевого развития в условиях конвергенции связи и информатики / Кузовкова Т.А. // Электросвязь, 2001. – №2. – С. 25–28.
8. Мардер С.Н. Смена парадигмы телекоммуникаций и семиуровневая модель взаимодействия открытых систем / Мардер С.Н. // Электросвязь, 2007. – №2. – С. 9–10.
9. Петрова Е.А. Современный информационный рынок: микроэкономический анализ закономерностей формирования и развития / Петрова Е.А. – М.: Гелиос, 2004. – 128 с.
10. Рейман Л.Д. Закономерности функционирования и регулирования инфокоммуникаций / Рейман Л.Д. – М.: Научная книга, 2003. – 272 с.
11. Сакалош Т.В. Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій: інновації та кризові явища / Сакалош Т.В. // Економічний вісник НТУУ «КПІ» – К.: ІВЦ «Політехніка», 2006. – №3. – С. 260-266.

СЕКЦІЯ 3 ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

УДК 331.101.3

Кваша О.С.
*викладач кафедри міжнародної економіки,
Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського*

СВІТОВІ МОДЕЛІ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ: УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

WORLD MODELS OF MOTIVATION OF LABOUR ARE ON ENTERPRISES: LESSONS ARE FOR UKRAINE

АНОТАЦІЯ

Досліджено основні аспекти зарубіжних моделей управління мотивацією праці персоналу. Зазначені основні методи мотивування у зарубіжній практиці, проаналізовано переваги та недоліки основних методів мотивації працівників, розглянуто підходи до оплати праці, запропоновано шляхи удосконалення мотивації працівників на вітчизняних підприємствах.

Ключові слова: мотивація праці, зарубіжні моделі управління, методи мотивування, оплата праці, моделі, стимули.

АННОТАЦИЯ

Исследовано основные аспекты зарубежных моделей управления мотивацией труда персонала. Отмечены основные методы мотивирования в зарубежной практике, проанализированы преимущества и недостатки основных методов мотивации работников, рассмотрены подходы к оплате труда, предложены пути усовершенствования мотивации работников на отечественных предприятиях.

Ключевые слова: мотивация труда, зарубежные модели управления, методы мотивирования, оплата труда, модели, стимулы.

ANNOTATION

Investigational basic aspects of foreign case motivation of labour of personnel frames. The basic methods of reason are marked in foreign practice, advantages and lacks of basic methods of motivation of workers are analysed, going is considered near payment of labour, the ways of improvement of motivation of workers are offered on domestic enterprises.

Key words: motivation of labour, foreign case frames, methods of reason, payment of labour, model, stimuli.

Постановка проблеми. В умовах ринкових відносин, одним із факторів успішності і конкурентоспроможності підприємств є ефективне використання ресурсів. Найважливішим ресурсом, який забез-

печує ефективність функціонування підприємств, виступає людський потенціал. Бажання підвищити обсяги виробництва і конкурентоспроможність продукції, спонукати робітників на пошук нових, більш ефективних рішень, примушує керівництво підприємств створити ефективні заходи мотивації і стимулювання праці.

Мотивація праці відноситься до числа проблем, вирішенню яких у світовій практиці завжди приділялася велика увага. Протягом XX століття у світі сформувалась умовна класифікація моделей управління мотивацією праці персоналу: американська, європейська та японська. Кожна з цих моделей має свої національні особливості та особисті підходи до мотивації персоналу на підприємствах. На сучасному етапі проводяться широкі порівняльні дослідження японської, американської та західноєвропейської системи управління, спрямовані на виявлення причин високої ефективності кожної системи управління і визначення умов інтеграції їх в іншій економічній системі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У світовій та вітчизняній економічній науці дослідження мотивації праці знайшли відображення в багатьох працях відомих науковців. Фундаментальні дослідження були зроблені такими економістами, як Ф. Тейлор, П. Друкер, Д. Надлер та інші. Щодо сучасних вітчизняних досліджень, то такі науковці як І. Бондар, А. Колот, Е. Лібанова свої

праці присвячували аналізу та пошукам можливих шляхів вдосконалення мотиваційного механізму [1]. За думкою науковців перед вітчизняними підприємствами постає питання, що саме використовувати із досвіду закордонних практик.

Метою статті є аналіз зарубіжних моделей управління мотивацією праці персоналу та застосування певних елементів американської, англійської та французької моделей на підприємствах України, враховуючи відмінності між окремими людьми та різними країнами.

Виклад основного матеріалу. Успіх діяльності людини значно залежить від мотивації (чим більше факторів спонукають людину до діяльності та чим більша їх сила), тим більше зусиль людина прикладе для досягнення успіху. Високомотивовані працівники більше працюють, і як правило, досягають кращих результатів. При управлінні мотивацією на підприємствах необхідно враховувати, що люди з більшим ступенем мотивації працюють продуктивніше не залежно від рівня їх здібностей чи навичок [2].

Українська теорія і практика мотивації, як правило, завжди зводиться до оплати праці, заснованої на фіксованих тарифних ставках і посадових окладах (які ще діяли за умов адміністративно-командної системи) і є малоефективними з точки зору управління витратами на підприємстві. На превеликий жаль, українські підприємства практично не розробляють та не впроваджують програми підвищення мотивації та кар'єрного зростання співробітників, що значно впливає на показники ефективної діяльності підприємства.

Останнім часом в економіці України відбуваються певні трансформаційні процеси, які істотно впливають на сферу керування персоналом. Державні, приватні, корпоративні підприємства на практиці відчули, що розвиток і успіх ринкових відносин неможливі без пошуку нових сучасних форм мотивації і стимулювання праці, які нині використовують закордонні компанії. У багатьох країнах Західної Європи, США і Японії мотиваційні аспекти управління персоналом набули великого значення, і ці методи і досвід мотивації можуть бути з успіхом перенесені в Україну при формуванні систем мотивації праці.

У багатьох високо розвинутих країнах світу сформувались власні моделі мотивації праці. Можна виділити як найбільш характерні американську, японську, англійську, французьку, німецьку та шведську.

Американська модель мотивації праці побудована на заохоченні підприємницької активності, орієнтації особистого успіху і високому рівні економічного добробуту. В основі системи мотивації в США знаходиться оплата праці. На підприємствах американського типу застосовується форма оплати праці, що поєднує елементи відрядної і погодинної системи. Дана система оплати праці не передбачає виплату премій, ці суми вже закладені в високу тарифну ставку робітника і в оклад службовця. У практиці американських фірм часто застосовують аналітичні системи заробітної плати, особливість яких – диференціальна оцінка в балах ступеня складності виконуваної роботи з урахуванням кваліфікації виконавців, фізичних зусиль, умов праці, при цьому змінна частина заробітної плати, яка виступає в якості нагороди за підвищення якості продукції, зростання продуктивності праці, економія сировини досягає 1/3 зарплати [3]. На деяких американських підприємствах застосовується нова система оплати праці, при якій підвищення оплати праці залежить не стільки від виробітку, скільки від зростання кваліфікації і числа освоєних професій [4]. Отже, суть американської системи показує, що оклад і заробітна плата робітників зростають в залежності від особистої кваліфікації, кількості виконуваних завдань, якості їх виконання.

Для англійської моделі характерними є дві форми оплати праці: грошова та акціонерна, тобто у вигляді акцій. Крім того, передбачається можливість застосування системи гнучкої заробітної плати, що цілком залежить від прибутку фірми. Англійські спеціалісти на основі концепції гнучкого тарифу розробили так звану динамічну модель заробітної плати. Тариф у цій моделі несе основне стимулююче навантаження, а оптимальна структура має такі пропорції: тариф – 85%, періодична премія за індивідуальні досягнення – 10%, премія за результати діяльності під-

приємства в цілому – 5%. Кожен елемент структури відіграє певну роль у системі стимулювання. Тариф має залежати від досягнутого рівня виробітку та якості, а також стимулювати працівників до його збереження. Періодичне преміювання має стимулювати працівників опановувати нову техніку, технологію, прийоми роботи, що закладають підвищення продуктивності праці. Преміювання за підсумками діяльності підприємства в цілому має подвійну мету – стимулювання колективних зусиль для підвищення прибутковості й виховання персоналу в дусі співробітництва з фірмою [5]. За такої системи розрізняють участь у прибутках, участь у чистому доході, участь в обороті або утвореній вартості, трудова пайова участь, чисто трудова участь.

Німецька модель мотивації праці побудована на соціальній орієнтації, правовій захищеності всіх громадян та створенні умов для незахищених верств населення (пенсіонерів, інвалідів, безробітних). Саме ця модель забезпечує в рівній мірі як економічний добробут, так і соціальні гарантії.

Для французької моделі мотивації характерним є велике різноманіття економічних інструментів, методів та стимулів. Заробітна плата нараховується за двома принципами: індивідуалізації (мають місце кваліфікація, якість виконання роботи, мобільність) та індексації (враховується вартість життя, тобто, індекси цін на споживчі товари враховуються в оплаті праці практично на всіх великих підприємствах, що відбивається в колективних договорах з профспілками). Застосовуються такі підходи до оплати праці:

- Для кожного робочого місця встановлюється мінімальна заробітна плата з діапазоном окладів;
- За високу якість роботи працівникам окрім основної заробітної плати виплачують премії;
- Працівникам надають змогу брати участь в прибутках компанії, також можлива купівля акцій фірми.

Перевага французької моделі мотивації праці полягає в тому, що вона робить сильний стимулюючий вплив на ефективність і якість праці, служить фактором саморегулювання розміру фонду оплати

праці. при виникненні тимчасових труднощів фонд оплати праці автоматично скорочується, в результаті чого підприємство безболісно реагує на кон'юктурні зміни. Модель забезпечує широку проінформованість працівників про економічне становище компанії [6].

Шведська модель відрізняється потужною соціальною політикою, спрямованою на скорочення майнової нерівності за рахунок перерозподілу національного доходу на користь менш забезпечених верств населення. Характерною є солідарна заробітна плата, яка передбачає однакову заробітну плату незалежно від результатів господарської діяльності підприємства і сприяє зростанню рентабельності підприємств за рахунок дії профспілок та скороченням розриву мінімальної та максимальної заробітної плати.

Японська модель характеризується гнучкою системою стимулювання праці, системою довічного найму, колективної форми організації праці (гуртки якості, де здійснюється управління якістю продукції безпосередньо на робочих місцях), корпоративної філософії, вихідної допомоги при звільненні з постійної роботи. У структурі зарплати присутні три основні складові: основний оклад або базова ставка, яка встановлюється в залежності від стажу роботи й освіти, надбавки, премії, бонуси, що виплачуються як щомісяця так і кожного півріччя, виплати на соціальні потреби, утримання родини, оплата проїзду на роботу, квартплата та інше.

На японських підприємствах затвердилась система оплати робітників за віком, або за вислугою років. Усім новим працівникам призначається однакова заробітна плата, яка доповнюється щорічними надбавками за досвідченість.

Японський варіант системи заробітної плати поєднує дві основні функції подібних систем – стимулюючу, у якій, перш за все, зацікавлена компанія, і відтворювальну, життєво необхідну для самого працівника [6].

Проаналізувавши найвідоміші зарубіжні моделі мотивації, можна знайти як схожі, так і відмінні риси. Головне, що їх об'єднує – це їх ефективність, про що можна судити по рівню економічного розвитку країн, де вони запроваджені. Для

України запровадити повністю будь-яку окрему модель неможливо. Розглянемо найбільш ефективні методи мотивації праці, що використовуються в США (американська модель) при застосуванні їх в Україні за даними таблиці 1.

Як ми зазначали раніше, впровадити будь-яку окрему модель для України не-

можливо, потрібен симбіоз моделей. Їх впровадження залежить не лише від бажання керівництва, але і від економічної ситуації в країні, нормативної, законодавчої бази, фінансових можливостей підприємства, культури, менталітету тощо. Ми вважаємо, що доцільніше буде запозичити деякі елементи цих моделей

Таблиця 1

Методи мотивації праці в США та їх використання в Україні [7]

Методи мотивації	Використання в Україні
Матеріальні: 1. Комісійні	Практикуються, але лише у певних сферах діяльності. Є досить ефективним мотиваційним фактором впливу на працівника
2. Грошові виплати за досягнення поставлених цілей(використовують 60% компаній)	В Україні цей метод не такий поширений як у США, проте також використовується багатьма компаніями. Головним його позитивним моментом є те, що фінансова складова вже сама по собі є дуже ефективною і спонукає до виконання праці та отримання гарних результатів
3. Спеціальні індивідуальні винагороди	Є дуже важливими та активно використовуються в Україні.
4. Програми розподілу прибутку	Метод поширений серед великих та середніх компаній, які отримують значний прибуток. Головним спонукальним мотивом працівників є досягнення успіху підприємством у вигляді прибутку, оскільки саме від нього залежить розмір винагороди.
5. Акції та опціони на їх купівлю	Метод практично не використовується. Суть в тому, що для більшості громадян України отримання «живих» грошей є дуже важливим з погляду на те, що ціни зростають дуже великими темпами порівняно із заробітною платою, тому більшість населення так званого «середнього класу» живе на отриманні гроші і не має бажання отримувати пільгові акції чи опціони, хоч як би це не було вигідно
6. Матеріальні нефінансові винагороди (подарунки до свят, оплата медичної страховки, позики за пільговою програмою, знижки на придбання продукції компанії, свята, поїздки, оплата навчання)	Такі методи мотивування досить поширені серед українських компаній. Позитивною стороною є: зближення з колегами по роботі та керівництвом, підвищення ролі кожного члена у колективі, відчуття необхідності фірми, створення та підтримка певної організаційної та корпоративної культури
7. «Виплати вдячності» (усна похвала, компліменти співробітникам, відзнаки)	Широко застосовується і є водночас не дорогими, але такими, що значно мотивують працівників. Оскільки люди схильні до певної конкуренції, то передові працівники фірм будуть робити все можливе задля визнання керівництвом та своєрідної перемоги над іншими працівниками
8. Винагороди, пов'язані зі зміною статусу співробітника (підвищення на посаді, навчання за рахунок фірми)	Використовуються і в Україні. Метод є дієвим і дозволяє заохочувати працівників до роботи таким чином, що вони самі будуть прагнути працювати і розділятимуть результати компанії значно більше, ніж раніше
9. Винагороди, пов'язані зі зміною робочого місця(виділення окремого кабінету, наймання секретаря, надання додаткового офісного обладнання, службового автомобіля)	В Україні цей метод не такий поширений, хоча з огляду впливу на працівників він є дуже дієвим, що зумовлено тим, що кожен працівник прагне кращих умов роботи і буде намагатися їх досягнути за рахунок якості своєї праці. негативним є те, що не кожне підприємство здатне використати даний інструмент через специфіку своєї діяльності, розміри або рівень фінансової стабільності
10. Делегування повноважень	Метод є дуже дієвим для тих, хто прагне визнання керівництвом та приналежності до фірми. Головним мотивом тут є прагнення вислужитися перед керівництвом заради отримання їх поваги, схвалення та визнання, а матеріальна зацікавленість вже на другому місці. Хоча для деяких працівників делегування і визнання керівництвом – це своєрідне підвищення, що веде за собою додаткову або більшу оплату праці

мотивації. Проаналізувавши таблицю 2, можливо запропонувати для українських підприємств американську, англійську та французьку моделі мотивації праці. Саме ці моделі поєднують різноманітну кількість мотиваційних важелів і їх легше застосовувати на вітчизняних підприємствах. Зокрема, впровадження елементів американської моделі дозволить підвищити рівень задоволеності роботою. Її якість, допоможе суттєво економити на виробництві продукції та збільшувати обсяги випуску, не погіршуючи її якість. Проте, варто зазначити, її впровадження передбачає досить часту атестацію працівників та підвищення їхньої кваліфікації, що може дозволити собі не кожне підприємство. Участь у прибутках компанії, за англійською моделлю, суттєво підвищить зацікавленість працівників у результатах своєї діяльності, внаслідок чого зросте продуктивність та ефективність праці. Однак, можуть виникати певні труднощі у вимірюванні обсягу роботи кожного працівника (якщо це не виробниче підприємство) та його вкладу у загальний результат. Також не кожний

працівник може вкласти свої кошти у цінні папери компанії. Схоже до англійської, французька модель також передбачає виплати заробітної плати залежно від обсягів виконаної роботи та участі працівників у прибутках компанії. Перевагою французької моделі є те, що вона дозволяє підприємству легше переносити кон'юктурні коливання, що дуже важливо для українських підприємств, які змушені працювати у нестабільному ринковому середовищі. Недоліком цієї моделі є те, що її можна застосовувати тільки на великих підприємствах. Також її впровадження може ускладнювати система оподаткування, що діє в Україні. Хотілося б окремо сказати за японську систему, яку взагалі дуже важко застосувати в Україні. Впровадження такої системи, на нашу думку, було б доречним і вирішило б багато економічних та соціальних проблем, проте для цього потрібно докорінно змінювати вже існуючу систему трудових відносин, що потребує багато часу та коштів. Тому варто зазначити, що саме японську, шведську та німецьку моделі важко буде застосувати, адже українські

Таблиця 2

Особливості формування зарубіжних систем мотивації праці

Країна/модель	Основні фактори мотивації праці	Відмінні особливості мотивації праці
США (американська)	Заохочення підприємницької активності Якість роботи Висока кваліфікація	Поєднання елементів відрядної і погодинної систем оплати праці Участь у прибутку Технологічні надбавки Премії за безаварійну роботу, тривалу експлуатацію обладнання та інструментів Дотримання технологічної дисципліни Система подвійних ставок
Великобританія (англійська)	Дохід	Участь у прибутках Пайова участь у капіталі Трудова пайова участь Чисто трудова участь
Німеччина	Якість	Стимулювання праці Соціальні гарантії
Франція	Кваліфікація Якість роботи Кількість раціоналізаторських пропозицій Рівень мобілізації	Індивідуалізація оплати праці Ініціативність Бальна оцінка праці працівника з професійної майстерності, продуктивності праці, якості роботи, дотримання правил техніки безпеки, етиці виробництва Додаткові винагороди
Швеція	Солідарна заробітна плата	Диференціація системи податків і пільг Спільна соціальна політика
Японія	Професійна майстерність Вік Стаж Результативність праці	Довічний найм Одноразова допомога при виході на пенсію

підприємства не готові до довічного найму працівників, одноразових пенсійних виплат, високих соціальних гарантій та погодження зі всіма схожими підприємствами про однакову заробітну плату.

Висновки. Проаналізувавши міжнародні моделі мотивації праці можна зробити висновки про те, що рівень мотивування працівників нашої країни відстає від рівня розвинених країн, що також відображається на стані її економіки. Тому варто запозичувати досвід зарубіжних компаній, використовувати ефективні системи мотивації праці, впроваджувати деякі елементи американської, англійської та французької моделей, враховуючи відмінності між окремими людьми та різними країнами.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Єськов О.Л. Система мотивації персоналу, орієнтована на цілі та результати його роботи / О.Л. Єськов, Н.Д. Дарченко // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – № 2. – С. 94–98.
2. Музиченко-Козловський А.В. Основні елементи механізму мотивування працівників / А.В. Музиченко – Козловський, А.В. Колодійчук / Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.6. – С. 361-367.
3. Гольда А.В. Зарубіжний досвід мотивації праці трудового потенціалу в умовах ринкової економіки / А.В. Гольда // Формування ринкових відносин в Україні: Збірник наук. Праць [Наук. ред. І.К. Бондар]. – Вип.2 (33). – К., 2008. – С. 94-97.
4. Петрова Т. Професійний розвиток працівників: проблеми стимулювання персоналу та заінтересованості роботодавців / Т. Петрова // Україна: аспекти праці. – 2010. – №2. – С. 26-34.
5. Гриньова В.М. Проблеми мотивації праці персоналу підприємства: Монографія / В.М. Гриньова, І.А. Грузіна. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2007. – С. 184.
6. Терешков Д.А. Оплата труда в системе мотивации персонала [Електронний ресурс] / Д.А. Терешков / Вестник ТГАСУ, 2005. – № 2. – С. 35–42. – Режим доступу: <http://elibrary.ru/item.asp?id=11612327>.
7. Досвід мотивації праці у розвинених країнах світу: за даними сайту аграрного сектора України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://agroua.net/ekonomiks/dokuments/category-82/dok-242>.

УДК 331.103

Крайній В.О.

*кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародної економіки,
Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського*

ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ НОРМУВАННЯ ПРАЦІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

IMPROVEMENT SYSTEM OF REGULATION OF LABOR IN MODERN CONDITIONS

АНОТАЦІЯ

Розглянуто та узагальнено сучасні тенденції, що впливають на вдосконалення нормування праці, виявлені основні чинники нормування праці персоналу на підприємствах.

Ключові слова: Нормування праці, функції і принципи нормування праці, методи нормування праці.

АННОТАЦИЯ

Рассмотрены и обобщены современные тенденции, влияющие на совершенствование нормирования труда, выявлены основные факторы нормирования труда персонала на предприятиях.

Ключевые слова: Нормирование труда, функции и принципы нормирования труда, методы нормирования труда.

ANNOTATION

Describes and summarizes current trends affecting the improvement of the valuation of labor, the main factors of normalization of the personnel in enterprises.

Key words: Rationing of work, functions and principles of valuation work, methods of work.

Постановка проблеми. Нормування праці є першим кроком на шляху оптимізації витрачання виробничих ресурсів. Нормування праці полягає у встановленні необхідних затрат живої праці на виконання певної роботи за нормальної організації та інтенсивності праці. Актуаль-

ність вибраної теми обумовлена тим, що підприємствам, незалежно від форм власності, надані права самостійно вирішувати питання по організації, нормуванню і оплаті праці. За рахунок результатів своєї праці підприємства повинні покривати поточні виробничі витрати, у тому числі і на оплату праці, здійснювати вкладення на розширення і реконструкцію виробництва, забезпечувати соціальний розвиток, виконувати зобов'язання перед бюджетом, банками і іншими органами.

Вдосконалення нормування праці виконують керівники і працедавці, оскільки вони зацікавлені в раціональному використанні робочої сили. В свою чергу, самі працівники зацікавлені в об'єктивній оцінці їх праці. Проте, значна частина керівників підприємств і органи управління економікою стали взагалі відкидати доцільність нормування праці в умовах ринку і зменшують значущість організації праці і заробітної плати.

Важливо дотримуватись основ нормування праці, окрім того бажано покращувати їх згідно з прогресивними змінами, які відбуваються на підприємствах і в економіці в цілому. Виникає необхідність проаналізувати нормування праці на рівні підприємства, використовуючи вітчизняний і зарубіжний досвід, визначити загальну характеристику процесу нормування праці, визначити проблеми в області нормування праці, виявити основні чинники, що впливають на нормування праці управлінського персоналу на підприємствах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В умовах розвитку ринкових стосунків і поглиблення економічної самостійності підприємств нормування праці набуває великого значення як засіб скорочення витрат живої праці, зниження собівартості продукції, підвищення продуктивності праці. Нормування праці є засобом визначення як міри праці для виконання тієї або іншої конкретної роботи, так і міри винагороди за працю незалежно від її кількості і якості [1].

Світовий досвід свідчить, що ефективна робота підприємств в економіці ринкового типу можлива лише за умови високого рівня організації нормування праці. Провідні країни, такі як США, Велико-

британія, Швеція, Японія, Італія та ін., не лише не знижують вимоги до нормування праці, але і розширюють сферу його застосування. Широко застосовуються методи мікроелементного аналізу і нормування трудових процесів [2].

Метою нормування праці в сучасних умовах господарювання є вдосконалення організації виробництва і праці, поліпшення його умов і скорочення витрат на випуск продукції, що, у свою чергу, підвищить продуктивність праці і посприє розширенню виробництва і зростанню реальних доходів працівників [3].

Мета статті полягає в дослідженні та узагальненні сучасних тенденцій, що впливають на вдосконалення нормування праці, виявити основні чинники нормування праці персоналу на підприємствах.

Виклад основного матеріалу. Нормування праці на підприємствах виконує важливі функції, оскільки є основою організації заробітної плати, оскільки норми витрат робочого часу одночасно стають і мірою винагороди за працю, маючи тісний зв'язок з тарифною системою. Встановлення норм праці переслідує мету гарантувати суспільству певну продуктивність праці, а працівникові певний рівень заробітної плати. За виконання норм праці оцінюється трудова діяльність кожного працівника і оплачується його праця.

Науково обґрунтовані норми праці дозволяють оцінити результати трудової діяльності кожного працівника, колективу. Встановлення норм праці на окремі види робочих процесів і операцій дозволяє розрахувати і витримувати необхідні кількісні і якісні пропорції між робочими місцями, цехами, виробництвами, що сприяє зростанню продуктивності праці.

Справжні ринкові умови господарювання забезпечують на практиці високий рівень нормування праці, що стає одним з головних чинників мінімізації витрат і зростання об'ємів зробленої продукції.

Звернемо увагу на функції і принципи нормування праці. Суть нормування праці на підприємстві визначає його функції, зміст яких обумовлений об'єктивними закономірностями розвитку виробництва. Функції нормування тісно взаємозв'язані з його завданнями, а також з плануван-

ням, організацією і управлінням виробництвом. Нормування праці носить динамічний характер.

В умовах сучасного виробництва зростає роль нормування. Це проявляється як в посиленні зв'язку між окремими виробничими ланками, так і у вдосконаленні усього ринкового механізму господарювання вітчизняної промисловості.

Функції нормування можна розділити на дві групи [4]:

- загальні функції норм праці, які характеризують роль норм праці в організації і оплаті праці;

- спеціальні функції норм, що розкривають їх конкретний зміст по видах і призначенні.

Система нормування праці повинна розроблятися на основі певних принципів. Найважливішими з них є:

- принцип ефективності – полягає в необхідності встановлення норм праці, при яких виробничі результати досягаються з мінімальними сумарними витратами трудових, матеріальних, енергетичних і інформаційних ресурсів;

- принцип комплексності – виражає необхідність обліку взаємозв'язку технічних, економічних, психологічних, соціальних і правових чинників, що впливають на норми праці;

- принцип системності – означає, що норми праці повинні відповідати кінцевим результатам виробництва і враховувати залежності між витратами ресурсів на усіх етапах виробничого процесу;

- принцип об'єктивності – припускає створення для усіх співробітників підприємства рівних можливостей для виконання норм; зокрема, це означає необхідність нормування праці з урахуванням групової диференціації співробітників по статі і віку, що особливо важливо при нормуванні праці учнів, молодих співробітників і осіб передпенсійного віку;

- принцип конкретності – полягає в тому, що норми праці повинні відповідати параметрам продукції, що виготовляється, предметів і засобів праці, його умовам, типу виробництва і іншим об'єктивним характеристикам, що впливають при цій точності розрахунків на величину необхідних витрат праці і інших ресурсів;

- принцип динамічності – виходить з принципу конкретності і виражає об'єктивну необхідність зміни норм праці при істотному для цієї точності розрахунків зміні виробничих умов;

- принцип легітимності – виражає необхідність суворого дотримання законів і інших правових актів при нормуванні праці;

- принцип позитивного відношення працівників до підприємства – означає необхідність створення такої системи нормування праці, при якій забезпечується загальне позитивне відношення працюючих до виконуваних функцій, соціального середовища і підприємства в цілому. Цей принцип можна назвати також принципом задоволеності працею.

Ці принципи в сукупності визначають початкові положення організації нормування праці на підприємстві.

Вдосконалення нормування праці забезпечує також підвищення ефективності виробничих і трудових процесів. Методи вивчення витрат робочого часу, вживані в нормуванні, дозволяють виявляти недоліки в організації виробництва і використанні резервів, з тим щоб надалі розробити заходи по оптимізації використання робочого часу і раціоналізації виконання трудових операцій. Під методом нормування розуміється сукупність прийомів встановлення норм праці, що включають аналіз трудового процесу, виявлення резервів підвищення ефективності виробництва, проектування раціональних трудових процесів на основі раціональної технології і організації праці, розрахунок норм.

За принциповою схемою встановлення норм праці методи нормування праці поділяються на аналітичні і сумарні [5].

Аналітичний метод має два різновиди: аналітично-розрахунковий метод і аналітично-дослідницький метод.

При аналітично-розрахунковому методі норми розраховуються на основі готових довідкових даних по нормативах часу.

Аналітично-дослідницький метод застосовується за відсутності нормативів, початкова інформація виходить шляхом проведення хронометражу, ФРЧ (фотографія робочого часу) і використовується

для розрахунку норм. (Цей метод застосовується для розробки нормативних довідників) [6].

Фотографія робочого часу – вид спостереження, при якому вимірюють усі без виключення витрати часу, здійснювані виконавцем (виконавцями) за певний період роботи. Вона проводиться головним чином для виявлення втрат робочого часу, встановлення причин, що викликають ці втрати, і розробки необхідних організаційно-технічних заходів по їх усуненню.

Фотографія робочого часу складається з наступних етапів:

- підготовка до спостереження;
- спостереження і вимір витрат робочого часу;
- обробка і аналіз спостережень;
- розробка і впровадження у виробництво організаційно-технічних заходів.

Залежно від числа об'єктів спостереження застосовують:

1. метод безпосередніх спостережень;
2. маршрутну фотографію;
3. метод моментних спостережень.

Метод безпосередніх спостережень застосовується при обстеженні невеликої групи робітників чисельністю 2-3 людини, що знаходяться у полі зору спостерігача [7].

Метод маршрутної фотографії застосовується при великій кількості об'єктів спостереження (4-15 робітників). Виміри проводяться шляхом фіксації витрат і втрат часу в процесі обходу маршруту, через заздалегідь встановлений невеликий проміжок часу, величина якого залежить від числа спостережуваних об'єктів.

Метод моментних спостережень є дослідженням витрат робочого часу, завантаженості робітників і використання устаткування на основі вибірових спостережень, що проводяться у випадково відібрані моменти часу по великій групі робітників [8].

Роль вдосконалення нормування трудових витрат на сучасному виробництві надзвичайно велика. На нормах ґрунтуються розрахунки перспективних і поточних планів виробництва, виробничій потужності підприємств і їх потреби в робочій силі і устаткуванні [9]. За допомогою норм вибираються раціональні варіанти технологічних процесів, кон-

струкція устаткування, технологічного і організаційного оснащення, визначаються шляхи розвитку і підвищення рентабельності підприємств [10].

Усі заходи по вдосконаленню нормування праці можуть бути згруповані за наступними напрямками:

- скорочення чисельності робітників, що не виконують норми вироблення;
- забезпечення оптимальної і рівномірної напруженості норм праці;
- збільшення і охоплення нормуванням праці усіх працівників підприємства;
- перегляд норм при здійсненні організаційно-технічних заходів на робочих місцях.

Розширення сфери застосування науково обґрунтованих норм є важливим резервом підвищення продуктивності праці. Оцінка дорівнює напруженості норм робиться вибірково шляхом порівняння відсотків виконання норм вироблення одними і тими ж робітниками при здійсненні ними різних робіт або порівнянням коефіцієнтів напруженості норм.

Висновки. Найважливіші завдання нормування праці – послідовне поліпшення організації праці і виробництва, зниження трудомісткості продукції, посилення матеріальної зацікавленості працівників в підвищенні ефективності виробництва, підтримка економічно обґрунтованих співвідношень між зростанням продуктивності праці і заробітної плати.

Вдосконалення нормування праці сприяє раціональному розставлянню працівників підприємства і правильному використанню ними робочого часу, робить вплив на поліпшення організації праці і виробництва. Розроблені норми використовуються при складанні планів підприємства і його підрозділів, вирішенні питань розділення і кооперації праці, визначенні необхідної кількості устаткування і чисельності працюючих. Обґрунтованість норм значною мірою сприяє правильному визначенню розміру заробітної плати, матеріальної зацікавленості працівників, здійсненню принципу оплати праці по його кількості і якості.

Складовою заходів, спрямованих на поліпшення рівня нормування праці має

статті також перегляд моральних і етичних уявлень про норми праці, їхню роль і місце в механізмі господарювання. Кризові умови господарювання, що склалися в світовій економіці в останні роки, зумовлюють необхідність подальшого дослідження сучасних тенденцій вдосконалення нормування праці.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бондар О.С., Ковальська Я.С. Організація та нормування праці на підприємствах [Електронний ресурс] / Бондар О.С. / Режим доступу до статті: http://www.rusnauka.com/35_OINBG_2012/Economics/6_122766
2. Шатайло О.А., Капінос Г.І. Організація нормування праці та шляхи його вдосконалення [Електронний ресурс] / Шатайло О.А. / Режим доступу до статті: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=74498>
3. Позднякова С.В., Донцова В.Г. Особливості застосування методів нормування праці [Електронний ресурс] / Донцова В.Г. / Режим доступу до статті: <http://vuzlib.com.ua/articles/book/28642>
4. Беляєв В. Якою має бути норма праці в умовах ринку / В. Беляєв // Людина і праця. – 2008. – № 8 – С. 99–104
5. Бухалков М. И. Организация и нормирование труда [Текст]: учеб. для вузов / М. И. Бухалков. – М., 2007. – С. 164–170.
6. Горбатюк К.В. Шляхи удосконалення нормування праці в Україні [Електронний ресурс] / Горбатюк К.В. / Режим доступу до статті: <http://www.confcontact.com/2007nov/gorbatyuk.htm>
7. Гамаль О. В. Особливості нормування діяльності слідчих підрозділів / Трудове право України в контексті європейської інтеграції: Матеріали наук.-практ. конф., Харків, 25-27 травня 2006 р. / За ред. проф. В. С. Венедіктова. – Х.: УАФТП; ХНУВС, 2006. – С. 222-224.
8. Мороз В.Є. Вивчення затрат часу методом «моментних спостережень» // Економічні науки. – 2010. – Вип. 17.
9. Шабанова Г.П. Повышение производительности и нормирование труда [Электронный ресурс] / Шабанова Г.П. / Режим доступа к статье: <http://www.ipnou.ru/article.php?idarticle=002953>
10. Масло Я.Б., Цветнова О.В. Значення нормування праці в сучасних умовах господарювання [Електронний ресурс] / Масло Я.Б. / Режим доступу до статті: <http://ea.donntu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/>

УДК 635:338.439.5

Сарапіна О.А.

*доктор економічних наук, професор,
Херсонський національний технічний університет*

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РИНКУ ОВОЧЕВОЇ ПРОДУКЦІЇ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

TRENDS IN DEVELOPMENT OF THE MARKET OF VEGETABLE PRODUCTION IN CONDITIONS OF ECONOMIC GLOBALIZATION

АНОТАЦІЯ

У статті аналізуються особливості функціонування ринку овочевої продукції в умовах глобалізації. Сформульовані пріоритетні напрями розвитку ринку овочевої продукції, з метою підвищення конкурентоспроможності, стійкості та безпеки національних позицій у світовій економіці.

Ключові слова: овочева продукція, агропромисловий комплекс, продовольчий ринок, ринкові відносини.

АННОТАЦИЯ

В статье анализируются особенности функционирования рынка овощной продукции в условиях глобализации. Сформулированы приоритетные направления развития рынка овощной продукции, с целью повыше-

ния конкурентоспособности, устойчивости и безопасности национальных позиций в мировой экономике.

Ключевые слова: овощная продукция, агропромышленный комплекс, продовольственный рынок, рыночные отношения.

ANNOTATION

The article analyses the peculiarities of the market of vegetable production in the conditions of globalization. Formulated priority directions of development of the market of vegetable production, with the aim of increasing competitiveness, sustainability and security of national positions in the world economy.

Key words: vegetable products, agroindustrial complex, food market, market relations.

Постановка проблеми. Рівень розвитку аграрного ринку визначає стан продовольчої безпеки і економічного розвитку країни, оскільки аграрний сектор за умови його формуванні на основі широкого застосування сучасних інноваційних та інформаційних технологій отримує значні фінансові можливості для забезпечення стандартів якості технологічних процесів виробництва. Україна одна з небагатьох країн світу, яка здатна забезпечити не тільки власні потреби, а й стати потенційним експортером якісної овочевої продукції, як у свіжому вигляді, так і консервованої продукції у широкому асортименті. Зростає актуальність питання формування якісної основи аграрного ринку у контексті значного впливу глобалізаційних процесів.

Аналіз досліджень і публікацій. Науково-теоретичні основи розвитку та управління діяльності підприємств агропромислового комплексу, їх інвестування, фінансування, інтеграції за умов глобалізаційних перетворень висвітлено у працях О. Гудзинського, О. Єрмакова, О. Калюжної, П. Макаренка, М. Маліка, В. Писаренко, П. Саблука, М. Сахацького, Т. Стройко, І. Топіхи, І. Червена, О. Шебаніної.

Недостатньо розкритими залишаються питання впливу трансформаційних перетворень на формування внутрішнього та зовнішнього ринку овочевої продукції, що потребує подальшого дослідження у контексті глобалізації.

Мета статті. Провести оцінку особливостей функціонування ринку овочевої продукції, оцінити її роль у забезпеченні стабільного і безпечного розвитку країни, сформулювати пріоритетні напрями розвитку ринку овочевої продукції у контексті глобалізації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Продовольчий ринок є одним із стратегічно важливих ринків будь-якої держави, що забезпечує функції продовольчої безпеки країни. Завдання продовольчого забезпечення населення країни овочевою продукцією вимагає проведення аналізу з питань розвитку ринку овочевої продукції, формування ефективних взаємовигідних організаційно-економічних відносин його суб'єктів на основі розви-

тку партнерства та створення умов ефективного функціонування сільськогосподарських товаровиробників.

Нарощування обсягів виробництва, розширення асортименту та підвищення якості овочевої продукції представляється можливим за умов інтеграції господарських зв'язків, організації ефективної господарської діяльності на промисловій основі в регіонах-лідерах з виробництва овочевої продукції, до п'ятірки яких входять: Херсонська (1193,0 тис.т), Харківська (711,8 тис.т), Дніпропетровська (586,6 тис.т), Донецька (512,7 тис.т), Київська (507,0 тис.т) області. Що характеризується вигідним географічним положенням з точки зору організації руху матеріальних потоків, рівнем технологічної готовності а також збільшенням щільності населення, зростанням платоспроможного попиту (рис. 1).

Вступ України до Світової Організації Торгівлі (далі за текстом – СОТ) активізував процес технологічного оновлення виробництв, орієнтацію на задоволення потреб споживачів на внутрішньому ринку, з урахуванням платоспроможного попиту населення. А також переорієнтацію виробництв на розширення експортних можливостей через розширення асортименту овочевої продукції у свіжому вигляді і консервованої овочевої продукції.

Інтенсивне насичення продовольчого ринку вітчизняною продукцією сприятиме нарощуванню і прискоренню оборотності капіталу у сфері виробництва та обігу, тим самим надаючи фінансову підтримку вітчизняному товаровиробнику на умовах, що не суперечать вимогам СОТ.

Проведені дослідження свідчать, що за весь період дослідження спостерігається стабільне зростання обсягів виробництва, за виключенням 2013 року, скорочення валового виробництва овочів у господарствах усіх категорій склало 1,4% відносно попереднього року, відхилення становило 144,0 тис. т. овочевої продукції (табл. 1).

Частка фермерських господарств у загальному обсязі валового збору овочів не є значною (3,1% у 2013 р.), спостерігається скорочення обсягів валового виробництва овочів на 11,4%. Переважна частина овочевої продукції виробляється госпо-

Таблиця 1

Виробництво овочевої продукції в Україні, тис. т

Рік	Усі категорії господарств		Сільськогосподарські підприємства, тис. т	у т.ч. фермерські господарства, тис. т	Господарства населення, тис. т
	тис. т	у % до попереднього року			
2008	7965,0	-	832,7	275,9	6856,5
2009	8341,0	104,7	896,4	223,7	7221,0
2010	8122,0	97,4	964,6	211,9	7157,8
2011	9832,9	121,1	1540,6	384,3	8292,4
2012	10017,0	101,9	1433,9	346,8	8582,8
2013	9873,0	98,6	1158,7	307,3	8713,9

Джерело: побудовано за даними: [5]

Рис. 1. Провідні регіони з виробництва овочевої продукції в Україні, 2013 рік

Джерело: побудовано за даними: [3]

дарствами населення (88,3% у 2013 р.), спостерігається збільшення обсягів виробництва на 1,5% (рис. 2).

З урахуванням зростаючої потреби населення в овочах, особливо у міжсезоння, додатково здійснюються поставки з країн ближнього і дальнього зарубіжжя (Іспанія, Польща, Нідерланди, Франція тощо).

Експортно-імпортні показники характеризують конкурентну позицію кожної країни. Щодо України, то за звітний рік вивезення продукції за межі країни порівняно з попереднім роком зросло більше ніж у 2 рази, що у свою чергу спричинило зростання негативного балансу міжнародної торгівлі на 75%, оскільки валютні надходження від експорту овочів набагато нижче у вартісному виразі, ніж вартість імпортованої продукції.

Однак це не означає, що обов'язково необхідно зменшувати ввезення, обсяги можуть зростати, але разом із підвищенням якісних характеристик продукції і розширенням асортименту продукції на продаж, що у більшому ступені задовольнить споживчий попит на ринку. Вивезення продукції за межі країни, враховуючи потреби внутрішнього ринку, дозволить використовувати більш раціонально виробничі потужності та мати можливість збільшувати обсяги виробництва та ви-

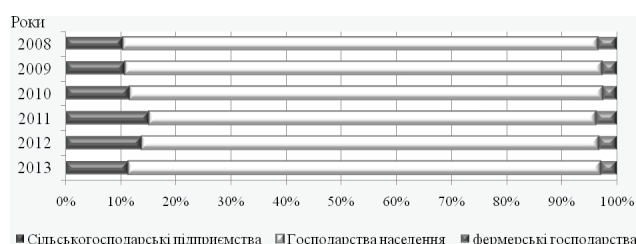

Рис. 2. Структура виробництва овочів в Україні за категоріями виробників, %

Джерело: побудовано за даними: [2; 4]

возити надлишки за межі держави, що у свою чергу сприятиме досягненню позитивного сальдо зовнішньоекономічного обороту та сприятиме самозабезпеченню країни продукцією овочівництва.

В Україні новим сегментом на ринку овочів залишається органічна продукція, продукції при виробництві якої не використовують мінеральні добрива і засоби захисту рослин. Даний сегмент ринку має тенденцію до розширення в останні роки, особливо у країнах Європейського Союзу. Зацікавленість в органічній продукції споживачів в Україні не підтримується достатністю купівельної спроможності, натомість продукція має значний експортний потенціал, який потрібно розвивати [2].

Взаємозв'язок рівня фінансово-економічної стабільності країни формує купівельну спроможність населення що, у свою чергу, дає можливість нарощувати обсяги виробництва і продажу, визначаючи пріоритетні напрями.

Результати проведеної оцінки взаємозв'язку середньомісячного доходу та рівня споживання овочів, представлено нами у таблиці 2.

Проведене нами дослідження свідчить, що спостерігається зростання рівня споживання овочів. Зростання наявного се-

Таблиця 2

**Взаємозв'язок зміни середньомісячного наявного доходу
в розрахунку на одну особу і рівня споживання овочів в Україні в динаміці**

Показник	Роки					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Середньомісячний наявний дохід у розрахунку на одну особу, грн.	1143,0	1217,2	1528,9	1770,8	1994,3	2180,6
Темп зростання середньомісячного наявного доходу, % до попереднього року	-	106,5	125,6	115,9	112,6	109,3
Споживання овочів і продовольчих баштанних, кг на рік на душу населення	129,2	137,1	143,5	162,8	163,4	163,0
Темп зростання споживання, % до попереднього року	-	106,1	104,7	113,4	100,4	0,998

Джерело: побудовано за даними: [1; 4]

редньомісячного доходу за весь досліджуваний період та зменшення споживчого рівня овочів у 2013 р. може свідчити про перерозподіл доходів населення за іншими напрямками витрат.

Вважається, що рівень споживання овочів на душу населення безпосередньо пов'язаний з рівнем доходу, і свідчить про загальний добробут, чим вище споживання продукції, тим вище доходи населення. Для розвинутих країн основною складовою доходів населення є заробітна плата, яка складає до 70%. Так, у Великобританії вона становить 65% загальних доходів, у Німеччині – 64%, в Італії – 52%, у США – 53%, в Японії – 69%, у Франції – 58%. Проте в умовах трансформаційних економік за рахунок заробітної плати, що отримана за основним місцем роботи, забезпечується близько 30% потреб населення [6].

Турбота держави про здоров'я та рівень життя населення, розширення присутності України на світовому продовольчому ринку, висувають нові, більш високі вимоги до якості продукції, стандартів виробництва, його конкурентоспроможності згідно міжнародних норм та правил.

На даний момент виробники виготовляють та постачають продукцію, яка переважно не спроможна конкурувати з європейськими стандартами. Вирішення потребують питання обмеження неякісної продукції, яка часто пов'язана з відсутністю належного обладнання для сортування, миття, пакування овочів, нерозвиненою інфраструктурою, слабкою логістикою, частково з відсутністю до-

статньої інформації та недостатнім рівнем соціальної відповідальності товаровиробників у забезпеченні відповідності стандартам якості овочевої продукції і її безпечності для споживача.

Отже, якісні аспекти і складові безпечності продукції прямо залежать від соціальної відповідальності власника щодо дотримання встановлених стандартів. У країнах Європейського Союзу зазначені процедури є чітко виваженими і контролюються відповідними державними службами.

Вирішення проблемних питань вимагає запровадження комплексних заходів щодо державного контролю за якістю продукції, ціноутворення, матеріально-технічного забезпечення, кредитування, розвитку виробничої і соціальної інфраструктури, тощо.

Висновки. Процес ефективного формування ринкових відносин залежить від добре налагоджених міжгалузевих зв'язків, основним етапом якого виступає виробничо-технологічна сфера, яка в умовах сьогодення потребує якісно нового підходу щодо її розвитку. Перерозподіл частки основних постачальників овочевої продукції на користь особистих селянських господарств відбувся під впливом багатьох факторів, один із яких застаріла матеріально-технічна база.

Успішна реалізація пріоритетних завдань у розвитку ринку овочевої продукції потребує розробки інших критеріїв оцінки та методів господарювання. Вагомим напрямом розвитку є створення кластеру у рамках якого, на основі інтеграційних і кооперативних зв'язків, високими темпа-

ми відбуватиметься адаптація аграрних і переробних підприємств до конкурентних умов, умов Світової Організації Торгівлі.

Зважаючи на глобалізаційні процеси, які загострюють продовольчу безпеку у багатьох країнах світу, потрібно приділити підвищену увагу ринку овочів, як одному із джерел формування експортного потенціалу держави, ефективність якого залежить від забезпечення умов щодо технологічного оновлення галузі на інноваційних засадах і розвитку логістичної діяльності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Доповідь. Заробітна плата та стан її виплати у 2013 році / Державна служба статистики України. [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publ11_u.htm
2. Писаренко В.В. Маркетинг овочевої продукції (методичні та практичні аспекти): Монографія / В.В. Писаренко. – Полтава: ФОП Говоров С.В., 2008. – 304 с.
3. Статистичний збірник. Сільське господарство України у 2013 році / За ред. Н.С. Власенко. – Київ, 2014. – 180 с.
4. Статистичний збірник. Баланси та споживання основних продуктів харчування населенням України / За ред. Н.С. Власенко. – Київ, 2014. – 54 с.
5. Статистичний бюлетень. Збирання урожаю сільськогосподарських культур, плодів, ягід та винограду в регіонах України за 2013 рік / О.М. Прокопенко. – Київ, 2014. – 102 с.
6. Стрілецька Т.С. Якість життя населення як ключовий фактор соціально-економічного розвитку міста // Економічний простір. – 2008. – №17. – С. 86-92.

СЕКЦІЯ 4

РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

УДК 332.02

Бойко Є.О.

кандидат економічних наук,

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

АГЕНТСТВО РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ: РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ

REGIONAL DEVELOPMENT AGENCY: OUTDATED

АНОТАЦІЯ

У статті досліджено інституційні механізми регіонального управління, на прикладі функціонування агентств регіонального розвитку. Обґрунтовано основні завдання діяльності агентств регіонального розвитку. Досліджено чинники, що стримують створення ефективної інституційної інфраструктури регіонального розвитку в Україні. Особливу увагу приділено функціонуванню агентств регіонального розвитку в Україні.

Ключові слова: регіональний розвиток, інституційний механізм, регіональне управління, агентство регіонального розвитку, неурядові інститути, соціально-економічний розвиток.

АННОТАЦИЯ

В статье исследованы институциональные механизмы регионального управления, на примере функционирования агентств регионального развития. Обоснованы основные задачи деятельности агентств регионального развития. Исследованы факторы, сдерживающие создание эффективной институциональной инфраструктуры регионального развития в Украине. Особое внимание уделено функционированию агентств регионального развития в Украине.

Ключевые слова: региональное развитие, институциональный механизм, региональное управление, агентство регионального развития, неправительственные институты, социально-экономическое развитие.

ANNOTATION

This paper investigates institutional arrangements for regional governance, functioning as an example of regional development agencies. The basic objectives of the regional development agencies. The factors that hinder the establishment of an effective institutional infrastructure for regional development in Ukraine. Particular attention is paid to the functioning of the regional development agencies in Ukraine.

Key words: regional development, institutional framework, regional management, regional development agencies, non-governmental institutions, socio-economic development.

Постановка проблеми. Сучасна теорія регіональної політики, яка сформулювалася упродовж 80-х років XX століття, дотримується принципу, що рішення про напрямки розвитку регіонів повинні прийматися за участі, а в ідеалі – безпосередньо, регіональними органами влади, які налагоджують систему партнерства з іншими публічними, громадськими, підприємницькими інститутами. Основним завданням регіональної політики була нейтралізація негативних наслідків дисбалансу у рівнях розвитку регіонів. Держава вирішувала це завдання за допомогою прямих інвестицій, фінансових трансфертів чи запровадження інструментів, які опосередковано впливали на розвиток економіки у депресивних регіонах. До їх числа можна віднести і агентства регіонального розвитку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретико-методичні аспекти до аналізу регіонального управління та організаційно-правових засад діяльності інституцій регіонального розвитку розкриваються в працях вітчизняних дослідників, а саме Васильєва О.І., Варналія З.С., Іртищевої І.О., Обозної А.О., Максименко С., Рубцова В., Студеннікова І., Ткаченко В., та ін. Але незважаючи на значні розробки у цьому напрямку, виникає потреба у більш детальному дослідженні розвитку агентств регіонального розвитку як інституційних механізмів регіонального рівня.

Формування цілей статті. Метою статті є комплексне дослідження інституційних

механізмів регіонального управління, на прикладі функціонування агентств регіонального розвитку з використанням світового досвіду та опрацювання вітчизняної практики в контексті законодавства та реалій функціонування в країні.

Виклад основного матеріалу досліджень. Реалізація регіональної політики потребує певного «штабного центру» в системі виконавчої влади, який приймає основні рішення тактичного характеру й забезпечує координацію діяльності інших інститутів та інституцій, залучених у процес такої реалізації. Залежно від етапу розвитку регіональної політики в тій чи іншій країні, цілей державного регулювання розвитку регіонів у європейських державах організовували спеціалізовані міністерства або реалізацію регіональної політики координували неспеціалізовані центральні органи виконавчої влади, в складі яких створювали відповідні структурні підрозділи. Дослідники вказують саме на ці дві моделі інституційного механізму розвитку регіонів або їх поєднання [1].

Для ефективної реалізації державної регіональної політики необхідним є створення мережі недержавних інституцій регіонального і місцевого розвитку. Такі інституції покликані підвищити роль і відповідальність територіальних громад, приватних підприємців та кожного громадянина за розвиток відповідних територій, забезпечити їм можливість реальної участі і впливу на вирішення важливих проблем регіонального і місцевого розвитку. Такою інституцією може бути мережа Агентств регіонального розвитку (АРР) з репрезентуванням державних, громадських, приватних інтересів. Потенціал такої моделі дуже великий, а головне – вона виправдала себе в інших країнах, що є кращим свідченням її апробації. АРР мають на меті сприяти поліпшенню умов використання передових інноваційних технологій, підвищенню інвестиційної привабливості регіонів, вдосконаленню підготовки та перепідготовки фахівців із регіонального розвитку, координації програм технічної допомоги, спрямованих на підтримку регіонального розвитку тощо [2].

Як зазначають окремі дослідники, «завдання агентств регіонального розвитку у

Європі визначалися, передусім, існуючою парадигмою регіонального розвитку. На початку 80-х рр. головним завданням АРР було сприяння промислового розвитку диверсифікації економічної структури регіону» Новітніми завданнями, покладеними на АРР упродовж 90-х рр., є підтримка економічної конкурентоспроможності регіону шляхом проведення тренінгів для персоналу, покращення менеджменту регіональних проектів [4, с. 89]. Як свідчить світова практика, АРР ефективно співпрацюють з місцевою та центральною владами як фокусні центри стратегічного планування та супроводження проектів розвитку територій, забезпечують ефективну міжсекторну співпрацю влади-бізнесу-громадськості та створюють якісно нове економічне середовище.

Досвід функціонування агентств регіонального розвитку закордоном виявився не однозначним. Ці інституційні посередники мають різне походження, розміри, форми, статус, обов'язки та головне джерело фінансування. Наприклад, у Великобританії до 2011 року це були позавідомчі суспільні органи, які створені для економічного розвитку регіонів країни у загальній кількості 9 одиниць (у кожному регіоні по одному інституту та ще один у столиці); вони фінансувалися за рахунок коштів 6 департаментів центрального уряду країни. Напрямки діяльності агентств були представлені такими блоками: подальший економічний розвиток регіону; сприяння ефективності бізнесу, інвестиціями та конкурентоспроможністю; сприяння зайнятості; сприяння формуванню та застосуванню навиків роботи за наймом; сприяння стійкому розвитку країни у цілому [7].

Створення Агентств регіонального розвитку нового типу потребує прийняття нормативного акту, який би регулював питання формування їх складу, функцій і повноважень, взаємодії з органами державної та місцевої влади, громадськими і бізнесовими організаціями тощо; визначення механізму їх участі у процесі планування заходів із залученням бюджетних коштів і виконання загальнодержавних програм з використанням субвенцій та коштів місцевих бюджетів. Вони повинні опрацьовувати та надавати

висновки із впровадження регіональних інвестиційних та інноваційних проектів, забезпечувати моніторинг, фінансового контролю та аудиту при їх здійсненні. Має бути запроваджений механізм, який передбачить включення до складу наглядових рад підприємств, установ та організацій, що знаходяться у регіоні, представників цих агентств з метою забезпечення дотримання представниками бізнесу регіонального вектора у своїй політиці [1].

Основними завданнями діяльності Агентств регіонального розвитку є:

- сприяння формуванню активної позиції об'єднань громадян щодо соціально-економічного і культурного розвитку регіону, а також взаємодії членів агентства та інших об'єднань громадян з органами влади й органами місцевого самоврядування;
- сприяння здійсненню програм (проектів) технічної та гуманітарної допомоги з метою розширення можливостей регіональних інституцій розвитку, органів влади та членів агентства здійснювати спільні проекти;
- участь у реалізації місцевих, регіональних та національних програм;
- участь у здійсненні програм (проектів) технічної та гуманітарної допомоги;
- захист законних прав та інтересів членів агентства;
- сприяння підвищенню позитивного іміджу регіону;
- ініціювання та участь у створенні та реалізації різних процедур (конкурси, семінари, тренінги, тощо), спрямованих на використання можливостей
- структурних, фінансових та інших ресурсних фондів для розвитку регіону;
- сприяння підвищенню кваліфікації спеціалістів з питань регіонального розвитку та проектних менеджерів організацій – членів Агенції;
- сприяння здійсненню інтеграційних процесів через встановлення та
- поглиблення прямих контактів з організаціями, об'єднаннями громадян,
- органами влади з інших регіонів України, міжнародними донорськими та іншими організаціями;
- сприяння розробці, ініціюванню, впровадженню та реалізації спільних
- міжнародних проектів за участю організацій – членів Агенції, сприяння
- найефективнішому використанню ресурсів проектів розвитку;
- формування відкритого інформаційного простору, інформаційних мереж та баз даних на основі кооперації між організаціями – членами Агенції;
- сприяння формуванню та гармонізації стратегій (стратегічних проектів)
- регіонального розвитку, стратегій розвитку районів, міст та інших населених пунктів регіону, використання різних форм співробітництва для забезпечення їх виконання;
- утвердження взаємної довіри, надійності, порядності та ділового партнерства у взаємовідносинах між інституціями регіонального розвитку та органами влади;
- сприяння створенню умов для прискорення соціально-економічного розвитку міст і регіонів України, підвищенню їх конкурентоспроможності та ефективному використанню їх внутрішнього та зовнішнього потенціалу;
- сприяння заохоченню та використанню соціальних, економічних, екологічних та культурних ініціатив на місцях;
- сприяння впровадженню політики розвитку регіонів та місцевого самоврядування;
- сприяння розробці та впровадженню методик реформування, перебудови і конверсії неефективних виробництв різних галузей, у т.ч. сільського господарства;
- сприяння ефективному залученню державних ресурсів та зарубіжних інвестицій для створення, підтримки і розвитку підприємництва, впровадження екологічно безпечних високотехнологічних і наукомістких виробництв, підвищення екологічної безпеки довкілля, забезпечення інноваційного розвитку регіону, підвищення ефективності використання національно-культурного, туристичного та іншого рекреаційного потенціалу;
- підтримка контактів та розвиток співробітництва з іншими громадськими та державними інституціями регіонального розвитку, державними та місцевими органами влади і місцевого самоврядування усіх рівнів, з Європейськими та іншими міжнародними донорськими

організаціями щодо розробки та впровадження програм розвитку;

- пошук потенційних партнерів для реалізації спільних проектів;
- вивчення та поширення досвіду щодо найкращих регіональних програм та міжнародних проектів, а також надання допомоги у здійсненні проектного планування і організації роботи щодо здійснення стратегічних програм;
- залучення членів Агенції до участі у заходах, що проводяться органами влади та управління з метою розвитку регіону;
- організація симпозіумів, семінарів, конференцій, форумів, обміну досвідом роботи, сприяння встановленню ділових контактів;
- створення спільно з відповідними структурами центрів і курсів підготовки та перепідготовки кадрів, проведення різних форм навчання, тренінгів, конкурсів тощо;
- співробітництво з засобами масової інформації, проведення прес-конференцій, видання інформаційних бюлетенів та інших інформаційних матеріалів;
- надання інформаційно-консультаційної, експертної допомоги;
- інформування членів Агенції, громадськості та інших зацікавлених сторін через інформаційний бюлетень та веб-портал Агенції про регіональні та міжнародні програми або проекти, законодавчі та інші нормативно-правові акти органів влади;
- координація спільних дій Агенції з органами виконавчої влади в розробці і впровадженні програм та проектів розвитку міст та регіонів області;
- участь у розробці та впровадженні проектів соціально-економічного розвитку міст, інших населених пунктів та регіонів, або загальнодержавних проектів соціально-економічного і культурного розвитку, які реалізуються на території області;
- формування та підтримка корпоративних стандартів якості діяльності членів Агенції.

Фахівці Європейської асоціації АРР – EURADA вважають, що агентства регіонального розвитку можна засновувати на будь-якій території, однак, водночас, важливим чинником для майбутньої

ефективності їх діяльності є дотримання наступних параметрів:

- 1) достатня кількість населення на території;
- 2) достатній рівень розвитку підприємництва, його потенціал;
- 3) кваліфіковані людські ресурси;
- 4) існування інституційного консенсусу щодо стратегії місцевого / регіонального розвитку;
- 5) залежність географічного масштабу діяльності АРР від структури економіки [3].

Ефективність діяльності агентств регіонального розвитку залежить в умовах реструктуризації світової економіки, насамперед, від реалізації наступних завдань:

- 1) здатності об'єднати навколо колективно виробленої стратегії дій усіх акторів місцевого/регіонального масштабу;
- 2) зайняття ринкових ніш, які є вільними від втручання приватного сектора;
- 3) знаходження оптимального співвідношення між внутрішнім потенціалом території і стратегією його розвитку в умовах світової інтеграції економіки, а, отже, залучення зовнішніх інвестицій.

Для України Агентства регіонального розвитку є якісно новою інституційною формою управління і сприяння розвитку територій. І як будь-який інноваційний процес вона супроводжується ризиками і визначається багатьма передумовами психологічного, культурного, організаційного, фінансового, економічного і соціального характеру. Вплив зазначених факторів неоднорідний для різних міст і регіонів. Сприйнятливість регіонів і міст до інновацій залежить від особистих та психологічних характеристик регіональної і міської еліти; структури управління, що склалася в регіоні чи місті; соціального, політичного та економічного типу взаємодії впливових суб'єктів розвитку та ін. [5].

Концепція державної регіональної політики України від 25 травня 2001 р. передбачала формування мережі агентств регіонального розвитку як «необхідний елемент розбудови його інфраструктури». З цієї метою в 2001 р. було створено Асоціацію агенцій регіонального розвитку України, яка вже через три роки

об'єднала 43 агенції регіонального розвитку з усієї України. Початок доволі активний, але в подальшому розвиток дещо загальмувався. Загальна оцінка ефективності функціонування АРР на сьогодні залишається низькою: їх діяльність доволі фрагментарна, а рівень співпраці з державою та бізнесом є недостатнім для здійснення вагомого впливу на регіональний розвиток. Крім того, варто згадати про технологію «клин клином вибивають» – боротьба із диспропорційністю відбувається непропорційно: якщо на території Львівської області функціонують 11 АРР, то, наприклад, на Житомирщині чи Кіровоградщині заледве по одній.

АРР в Україні існують в різних організаційно-правових формах, зберігаючи при цьому статус неприбуткової організації: благодійні організації («Чернігівська обласна Агенція регіонального розвитку «Вектор»), громадські організації (Інститут Громадянського Суспільства, Сокальська агенція регіонального розвитку), дослідницькі організації (Інститут регіональних та євроінтеграційних досліджень «ЄвроРегіо Україна»); «Агенція розвитку Єврорегіону «Буг» є комунальною установою, а «Агентство з розвитку бізнесу в м. Славутич» – комунальним підприємством; частина взагалі виступають об'єднаннями громадських організацій, для котрих регіональний розвиток виступає лише одним із напрямків діяльності поряд із вирішенням екологічних проблема чи захистом прав людини (Черкаський «Ресурсний центр АНГО»).

Водночас слід наголосити, що державна політика у сфері розбудови інституційної інфраструктури регіонального розвитку наразі має декларативний характер, про що свідчить:

- відсутність в Україні нормативно-правового акту, який чітко б визначав юридичний статус АРР, правові та фінансові засади їх створення й функціонування, принципи співпраці з місцевими органами державної влади та органами місцевого самоврядування;

- брак конкретних кроків і заходів на рівні держави задля розбудови мережі АРР в Україні, в тому числі стимулювання органів місцевої влади до створення агенцій регіонального і місцевого розвитку.

Серед чинників, що стримують створення ефективної інституційної інфраструктури регіонального розвитку в Україні, слід назвати такі [6]:

- надмірна централізація державного управління і слабкість місцевого самоврядування в Україні, що має свій прояв, зокрема, в міжбюджетних відносинах. Одним із головних інструментів впливу на розвиток регіонів у нашій країні й досі залишається перерозподіл бюджетних коштів. За таких умов інституційні інструменти регіонального розвитку не розглядаються як ключові фактори здійснення регіональної політики в державі;

- відсутність базового закону про регіональний розвиток в Україні, де було б чітко визначено механізм та інструменти регіонального розвитку, конкретні джерела фінансування проектів регіонального і місцевого розвитку, що мають здійснюватися АРР;

- відсутність центрального органу виконавчої влади, відповідального за здійснення в Україні регіональної політики, яка б ґрунтувалась на принципах просторового планування і розвитку, а також розбудову мережі АРР у країні;

- нерозвиненість в Україні практики залучення місцевими державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування АРР і організацій, що ставлять за мету своєї діяльності сприяння регіональному та/або місцевому розвитку, до процесу управління регіональним і місцевим розвитком.

Висновки. Закордонний досвід функціонування інституційних посередників реалізації стратегій соціально-економічного розвитку територій має бути корисним уроком для України, яка обрала шлях європейської інтеграції. Багато питань щодо функціонування АРР ще потребують детальної наукової розробки, організаційного та нормативно-правового забезпечення, зокрема, такі, як взаємозв'язок між підходами АРР до регіонального розвитку і традиційними державними підходами, чіткий розподіл повноважень між АРР, місцевими державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування. Лише після адаптованих до вітчизняних реалій, умов алгоритму функціонування АРР, вони виявляться

ефективними провідниками майбутніх змін в соціально-економічному розвитку країни.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Васильєва О.І. Інституційне забезпечення регіонального управління / О.І. Васильєва // Електронне наукове фахове видання «Державне управління: удосконалення та розвиток». [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=65>
2. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети: Монографія / за ред. З.С. Варналія. – К.: НІСД, 2007. – 820 с.
3. Іртищева І.О. Державний сектор економіки як елемент інституціональних трансформацій: секторальний аспект / І.О. Іртищева, А.О. Обозна // Вісник ХНАУ. Збірник наукових праць. Вип. 4. – Харків, ХНАУ. – 2014. – С. 3-15.
4. Регіональна політика в країнах Європи: Уроки для України/ за ред. С. Максименка, Ін-т «Схід-Захід». – К. : Логос, 2000. – 171 с.
5. Рубцов В. Агентства розвитку як управлінська інновація перетворень у містах і регіонах / В. Рубцов // Управління сучасним містом. – 2001. – № 1-3 (1). – С. 55-62.
6. Студенніков І. Інституційна інфраструктура регіонального розвитку в Україні: сучасний стан і проблеми формування / І. Студенніков, В. Ткаченко // Економічний Часопис-XXI. 2005 №9-10. С. 36-40.
7. England's Regional Development Agencies. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/+/http://www.dti.gov.uk/regional/regional-devagencies/index.html>.

УДК 338.48

Паук М.І.
здобувач,

Міжнародний університет бізнесу і права

АНАЛІЗ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОГО СЕКТОРУ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ

ANALYSIS OF INVESTMENT PROJECTS OF TOURIST-RECREATIONAL SECTOR ZAKARPATTYA REGIONS

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена дослідженню впливу інвестиційної діяльності на соціально-економічний розвиток регіонів. Проаналізовано привабливі для інвестування проекти в туристично-рекреаційному секторі Закарпатської області. Особливу увагу приділено найбільш значущим інвестиційним проектам зі створення спортивно-туристичної інфраструктури, визначено їх соціально-економічний вплив на розвиток області.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційний проект, туристично-рекреаційний сектор, соціально-економічний розвиток, регіональний розвиток, регіональний потенціал.

АННОТАЦИЯ

Статья посвящена исследованию влияния инвестиционной деятельности на социально-экономическое развитие регионов. Проанализированы привлекательные для инвестирования проекты в туристско-рекреационном секторе Закарпатской об-

ласти. Особое внимание уделено наиболее значимым инвестиционным проектам по созданию спортивно-туристической инфраструктуры, определено их социально-экономическое влияние на развитие области.

Ключевые слова: инвестиции, инвестиционный проект, туристско-рекреационный сектор, социально-экономическое развитие, региональное развитие, региональный потенциал.

ANNOTATION

The article investigates the impact of investment in social and economic development of regions. Analyzes attractive investment projects in tourism and recreation sector Zakarpattya region. Particular attention is given to the most significant investment projects for the creation of sport and tourist infrastructure, defined by their socio-economic impact on the region.

Keywords: investment, investment projects, tourism and recreation sector, socio-economic development, regional development, regional capacity.

Постановка проблеми. Головною ціллю в туристично-рекреаційному секторі є створення високоефективного конкурентоспроможного туристично-рекреаційного комплексу, що забезпечує широкі можливості для обслуговування українських і іноземних громадян, а також значний внесок в соціально-економічний розвиток як регіону, так і країни в цілому. Для реалізації цієї цілі пропонується цілий ряд заходів, серед яких, залучення іноземних інвестицій.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематику залучення інвестицій було розкрито в ряді досліджень, серед яких роботи Бойко Є.О., Гринів Л.С., Іртищева І.О., Стегней М.І., Славів Р.В., Стройко Т.В. та ін. Разом з тим, аналіз зазначених джерел свідчить про те, що низка питань, пов'язаних з аналізом інвестиційних проектів туристично-рекреаційного сектору Закарпатської області, залишаються невирішеними. Тому існує потреба в подальших теоретично-методичних та практичних дослідженнях у цьому напрямку.

Формування цілей статті. Метою статті є комплексне дослідження інвестиційних проектів туристично-рекреаційного сектору Закарпатської області.

Виклад основного матеріалу досліджень. Світовий досвід свідчить, що країни не в змозі розвивати свою економіку без залучення та ефективного використання інвестицій. Акумуляуючи приватний, державний або іноземний капітал, забезпечуючи доступ до сучасних технологій та менеджменту, інвестиції не тільки сприяють формуванню національних інвестиційних ринків, але й пожвавлюють ринки товарів та послуг. Крім того, інвестиції, зазвичай, сприяють заходам макроекономічної стабілізації та дозволяють вирішувати соціальні проблеми трансформаційного періоду [1].

Іноземні інвестиції сприяють економічному зростанню потенціалу країни, інтеграції національної економіки у світове господарство на основі перенесення виробничих потужностей, передавання технологій, переказування капіталу, управлінського досвіду, навичок, інновацій. Рейтинговий статус України у світовій спільноті є невисоким. Незважаючи

на це, є висока зацікавленість до нашої країни у стратегічних інвесторів, орієнтованих на довгострокову окупність інвестиційних ресурсів, оскільки Україна – це дешевий ринок із великими інвестиційними можливостями [2].

На сьогодні привабливими для інвестування є проекти, пропозиції щодо будівництва туристичних і спортивних гірськолижних трас, канатних доріг, спортивно-оздоровчих комплексів. Проте існує багато ризиків та перешкоди для здійснення інвестиційної програми в Україні: політичні та законодавчі, валютно-фінансові, інфраструктурний та економічний ризики. Туристична галузь, за оцінками фахівців, вважається однією з найбільш високорентабельних та високі прибутки обумовлюються високими ризиками капіталовкладень. Так, за рівнем ризику інвестицій, туристична галузь займає 8 місце серед інших галузей національної економіки України [4].

Закарпаття надзвичайно перспективний регіон України з точки зору туризму, рекреації та відпочинку. Унікальний природно-рекреаційний потенціал, який сприяє розвитку практично усіх видів туризму, особливо бальнеологічного.

Закарпатська область відома своїми цілющими термальними та мінеральними водами. На території області виявлено понад 700 водопроявів мінеральних вод та розсолів в складі 67 основних родовищ мінеральних та термальних вод, тобто є великі можливості використання термальних мінеральних вод, як із лікувально-рекреаційною, так із промисловою метою. Деякі з них за своїм складом унікальні і є аналогом відомих кавказьких мінеральних вод типу «Боржомі» та «Єсентуки». Використання мінеральних вод є основою бальнеологічного лікування у оздоровництвах Закарпаття. У санаторно-курортних закладах області є можливість лікувати понад 100 хвороб.

Одним із найперспективніших курортних і туристично-оздоровчих районів не лише Закарпаття, а й України є Свалявський район. Краса і щедрість природи ваблять сюди усіх охочих активно відпочити, піти в туристичний похід чи підлікуватися. На території району створена ціла мережа оздоровчих закладів. На

базі родовищ мінеральних вод працюють відомі санаторії: «Сонячне Закарпаття», «Поляна», «Квітка Полонини», реабілітаційний центр «Професіонал», оздоровниці «Кришталеве джерело», «Квасний потік». Крім цього, в останні роки розбудова санаторних об'єктів набула значного розвитку й в інших районах краю. Так, в області реалізується ряд масштабних інвестиційних проектів щодо будівництву та реконструкції санаторно-лікувальних закладів. Тільки на території Ужгородського району у стадії розбудови знаходяться два сучасні потужні санаторні комплекси «Термал Стар» та «Деренівська купель» з широким спектром лікувальних та розважальних послуг.

Санаторний комплекс «Термал Стар» – це сучасний санаторно-готельний комплекс із розгалуженою туристичною інфраструктурою на базі використання термальних мінеральних вод з високим вмістом кремнію. Санаторій включає: санаторний корпус з комфортабельними номерами, лікувальними кабінетами, бюветами із мінеральною водою різної температури. На території санаторію розташовані дерев'яні будиночки котеджного типу, тенісний корт, площадка для гри в міні-футбол та міні-гольф. Сучасна оздоровча база санаторію включає:

- два басейни з висококремнієвою термальною водою, масажними форсунками та обладнанням підводної вертикальної витяжки;
- гідромасажна перлинні ванна та ванна підводного масажу;
- перлинні та вуглекислові ванни;
- душ Шарко;
- кабінет озокеритотерапії та фізіотерапії.

Наразі, триває розбудова закладу: продовжується будівництво готельного комплексу та облаштування прилеглої території.

Багатофункціональний санаторно-курортний комплекс «Деренівська купіль» в с. Нижнє Солотвино розташований в 20 км. від м. Ужгород на території ботанічного саду з колекцією рідкісних видів рослин. Проектом передбачається будівництво 2-х спальних корпусів на 47 номерів класу 4-и зірки та сучасного спального корпусу на 120 класу 3-и зірки загальною місткістю 340 місць; громад-

сько-розважального центру з рестораном на 80-100 місць і кімнаткою для переговорів, боулінгу і баром, кабінетами водних процедур; водно-лікувального корпусу на базі використання кременистих мінеральних вод; бювету на три види мінеральної води різних за температурою; великого критого басейну з системою SPA (сауна, руська та турецька лазні, тренажерний зал, косметологічний центр, солярій); ресторану з літньою терасою; лоббі-бару; дегустаційного залу з винним погребом та винотекою; а також облаштування зони відпочинку з каскадом басейнів з термальними та прісною водами, масажними кабінетами, місцями для засмаги, душовими, кафе, тенісними кортами та спортивними майданчиками; колибою; двома відкритими тенісними кортами; площадкою для ігри у міні-гольф та дитячим спортивно-розважальним майданчиком.

Іншим перспективним інвестиційним проектом у напрямку розвитку бальнеологічного туризму є реалізація проекту по будівництву потужного санаторного комплексу «Сойми» в с. Сойми (ЗАТ «Джерела Міжгір'я»), розрахованого на 500 місць, який стане другим за величиною санаторієм у державі. Санаторій спеціалізуватиметься на лікуванні та профілактиці гастроентерологічних, ендокринологічних, гінекологічних й урологічних захворювань. Проектом передбачено будівництво десятиповерхового спального корпусу, а також лікувально-оздоровчого та ресторанно-розважального корпусів, 3 басейнів, 2 спортзалів, лазні та сауни. На сьогодні проект реалізовано на 70 %.

Перспективним центром оздоровчого туризму Закарпаття може стати масштабний готельний, розважально-оздоровчо-рекреаційний комплекс та аквапарк «МАКСІМУС» у м. Берегово з численними басейнами у стилі римських купалень та водними атракціонами на базі термальної кремнієво-азото-вуглекисло-хлоридно-натрієвої води високої мінералізації різної температури, а також SPA-центром, лікувальними кабінетами із сучасним процедурним обладнанням та із залученням фахівців з ЄС. Крім цього, проектом планується будівництво сучасного готельного комплексу на 260 номе-

рів. Лікування термальною водою даного типу рекомендовано при захворюваннях опорно-рухового апарату та серцево-судинної системи. Загальна вартість проекту складає майже 35 млн. євро.

Одним із пріоритетних напрямів розвитку України, згідно Указу Президента України від 08.09.2010 року № 895, є проект «Олімпійська надія – 2022» мета якого – створити в Карпатському регіоні сучасну спортивно-туристичну інфраструктуру, здатну прийняти Зимову Олімпіаду 2022 року [2].

Реалізація проекту передбачає розбудову, відповідно до вимог Міжнародного Олімпійського Комітету (МОК), олімпійської інфраструктури за бюджетні кошти та будівництво туристичних об'єктів за інвестиційні кошти, нове позиціювання туристичної привабливості України, підвищення туристичної зацікавленості, що має надати потужний поштовх до розвитку спортивної галузі країни.

Підготовка і проведення Зимової Олімпіади-2022 в українських Карпатах гідно впише України у світовий туристичний та спортивний простір. Модель, за якою Україна готує і проводитиме Зимові Ігри-2022 – розроблена згідно з передовими європейськими стандартами. Відповідно, вся інфраструктура до Олімпіади, буде використовуватися не тільки для, власне, Ігор, але і для розвитку туризму на багато років.

Заявка на проведення зимових Олімпійських ігор – це чудова можливість для поліпшення інфраструктури, об'єднання українського суспільства і просування України, зокрема, Карпатського регіону та Львова, у світі. Це інвестиція в майбутнє України, поштовх для розвитку зимових видів спорту і, можливо, навіть пробний крок для отримання права на проведення літньої Олімпіади в майбутньому.

Для реалізації проекту «Олімпійська надія – 2022» розроблено і впроваджено ряд нормативно-правових документів, серед яких:

- Указ Президента України № 895/2010 «Про заходи щодо визначення і реалізації проектів із пріоритетних напрямів соціально-економічного та культурного розвитку» від 8 вересня 2010 року;

- Указ Президента України № 315/2013 «Про заходи зі створення умов для проведення в 2022 році зимових Олімпійських та Паралімпійських ігор в Україні» від 5 червня 2013 року

- Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної цільової соціальної програми розвитку в Україні спортивної та туристичної інфраструктури у 2011-2022 роках» від 29 червня 2011 р. №707

- Розпорядження Кабінету Міністрів України від 10.09.12 № 701 «Про деякі питання підготовки до реалізації національного проекту «Олімпійська надія – 2022» – створення спортивно-туристичної інфраструктури»

- Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 липня 2013 р. № 583-р Про внесення змін у додаток до розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 грудня 2010 р. № 2151 «Про утворення Організаційного комітету з підготовки та супроводження заявки до Міжнародного олімпійського комітету про здобуття права на проведення в 2022 році зимових Олімпійських та Паралімпійських ігор в Україні»

- Розпорядження Кабінету Міністрів України від 7 листопада 2013 р. № 888-р „Про затвердження плану заходів щодо утвердження позитивного іміджу України, поширення інформації про її туристичний потенціал у державах, які представлені у Міжнародному олімпійському комітеті і Міжнародному паралімпійському комітеті.

В рамках проекту «Олімпійська надія – 2022» на території Закарпатської області розроблено низку інвестиційних проектів створення спортивно-туристичної інфраструктури [6]. Найбільш значущими є:

- інвестиційний проект «Розробка концепції та програми розбудови території туристичного комплексу «Синяк» в Мукачівському районі Закарпатської області»;
- інвестиційний проект «Будівництво гірськолижного комплексу в районі с. Ясіня – Полонина Драгобрат, с. Кваси – г. Близниця»;
- інвестиційний проект «УЖГОРОД-ПОЛОНИНА РУНА»;
- інвестиційний проект «Гірськолижний комплекс «Боржавські Полонини»;

- інвестиційний проект «Гірський курорт «Петрос».

В рамках інвестиційного проекту «Розробка концепції та програми розбудови території туристичного комплексу «Синяк» в Мукачівському районі Закарпатської області» заплановано побудувати: 1500 готельних місць (500 – п'ятизіркові, 1000 – три-чотиризіркових) загальною кількістю ліжко-місць 3000 (готелі + приватний сектор); ресторани, бари, кафе: 2600 посадочних місць; кількість місць на стоянках 600 автомобілів; витяги: 6 (загальна потужність до 7500 чол./год.); місткість лижної зони: 17000 лижників; осніження: штучний сніг – 6000 м³/доба; територія гірськолижних трас: 60 га; протяжність трас – 12 км. Загальна вартість інвестиційного проекту – 154,0 млн. євро. Запланований річний обіг даного туроб'єкту сягатиме 29 млн. євро.

Інвестиційний проектом «Будівництво гірськолижного комплексу в районі с. Ясіня – Полонина Драгобрат, с. Кваси – г. Близниця» пропонується використання на основних трасах, в зимовий період, систем штучного засніження, що дасть можливість продовжити лижний сезон до 4-4,5 місяців, планується створити: 5 туристичних закладів на 2 300 місць, 8 гірськолижних трас загальною протяжністю 34 900 м, пропускна спроможність канатних доріг становитиме 17 530 чол./день. Загальна вартість інвестиційного проекту – 44,4 млн. євро.

Інвестиційним проектом «УЖГОРОД-ПОЛОНІНА РУНА» заплановано побудувати: 336 готелів, пансіонатів, котеджів та гірських притулків (гостьових місць – 19 687); 58 ресторанів, кафе та пунктів швидкого харчування (посадкових місць – 26300); 12 000 місць паркування; макси-

мальна можливість денного відвідування ~ 40 000; 39 витягів (довжина – 65,5 км); 154 км трас спусків (найдовша траса – 8 км); сноупарк (102 га) та аквапарк (20 га); критий льодовий палац; система спа- та велнесс-центрів; поле для гольфу на 18 лунок (60 га). Загальна вартість інвестиційного проекту – 1,5 млн. євро.

На сьогоднішній день інвестиційний проект «Гірськолижний комплекс «Боржавські Полонини» залишається найперспективнішим у плані розбудови гірськолижної інфраструктури. Оскільки за умовами рельєфу, орієнтації схилів, полонина Боржава має достатню територію, придатну для організації гірськолижних трас міжнародного рівня. Реалізацію даного проекту «розбито» на чотири етапи (табл. 1).

Боржавський масив є розгалуженим гірським хребтом, що дозволяє створити достатньо гірськолижних зон із влаштуванням трас. Хребет характеризується здебільшого згладженими, хвилястими лініями вершин. Термін реалізації проекту 5 років. Загальна вартість інвестиційного проекту – 210,5 млн. євро.

В рамках інвестиційного проекту «Гірський курорт «Петрос» заплановано побудувати: 3900 готельних номерів; 35 000 кв.м. інших об'єктів інфраструктури; 21 гірськлижний підйомник; загальна довжина гірськолижних трас – 79 км; 6000 робочих місць (4000 осіб для обслуговування готелі); 2000 осіб для обслуговування іншої інфраструктури; загальний обсяг інвестицій – 4,8 млрд. грн. Загальна вартість інвестиційного проекту – 457,1 млн. євро.

Для реалізації інвестиційних проектів земельні ділянки і об'єкти для майбутніх інвестиційних вкладень планується надавати потенційним інвесторам через ви-

Таблиця 1

**Поетапний опис інвестиційного проекту
«Гірськолижний комплекс «Боржавські Полонини»***

Параметри	Етап 1	Етап 2	Етап 3	Етап 4
Довжина зон для катання, м	10500	28000	45000	58443
Територія придатна для катання, га	45	135	225	334,7
Кількість витягів, шт	3	8	12	20
Загальна пропускна потужність витягів, чол	1800	5800	9000	10841

*Джерело: [6]

куп, довгострокову оренду або створення спільного підприємства. Однак, не зважаючи на заявлений режим найбільшого сприяння інвесторам, сьогодні ще спостерігається низький відсоток реалізації задекларованих інвестиційних проектів у Закарпатській області. Інвестиційні пропозиції довгий час залишаються тільки пропозиціями, які не знаходять інвестора, незважаючи на декларацію всебічної підтримки останнього зі сторони органів влади. За словами як інвесторів так і фірм-девелоперів – подібна ділова пасивність пояснюється, перш за все, наслідками фінансово-економічної кризи, через яку довелось заморозити ряд грандіозних інвестиційних проектів освоєння рекреаційних територій [3].

Висновки. Реалізація інвестиційних проектів туристично-рекреаційного сектору, безумовно, матиме значний соціально-економічний вплив на розвиток Закарпатської області, а саме:

- створення якісного туристично-рекреаційного продукту, здатного максимально задовольнити потреби населення;
- створення нових робочих місць;
- збільшення туристичних потоків;
- розвиток супутньої інфраструктури та ін.

Проте, основною проблемою яка гальмує втілення в життя інвестиційних проектів туристично-рекреаційного сектору залишається складана процедура відводу земельних ділянок, які належать до

земель лісового фонду, під будівництво рекреаційних об'єктів, що стримує залучення як іноземних, так і вітчизняних інвестицій у туристичну галузь Закарпатської області, розбудову туристичної та спортивної інфраструктури. Вирішення даного питання можливе шляхом внесення відповідних змін до підзаконних нормативно-правових актів України.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бойко Є.О. Державне регулювання інвестиційних процесів – шлях до сталого розвитку країни / Є.О. Бойко // Розвиток країн в умовах глобалізації: технологічні, економічні, соціальні та екологічні проблеми: Матеріали II міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. 23-24 травня 2013 р. м. Тернопіль – С. 61-63.
2. Бойко Є.О. Регіональна характеристика іноземного інвестування агропродовольчої сфери / Є.О. Бойко // Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. № 6. Серія «Економічні науки». – Харків. – 2014. – С. 102-111.
3. Гринів Л.С. Особливості інвестиційного забезпечення рекреаційного комплексу Закарпаття / Л.С. Гринів, Р.В. Славик // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://esteticamente.ru/portal/natural/Nvuu/Ekon/2011_34/statiti/1_4.htm
4. Іртищева І.О. Раціональне природокористування як елемент сталого розвитку сільських територій / І.О. Іртищева, Т.В.Стройко, М.І. Стегней // Економіст. – 2014. – № 2. – С. 34-36.
5. Офіційний сайт Закарпатської обласної державної адміністрації. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.carpathia.gov.ua/ua/574.htm>
6. Офіційний туристично-інформаційний портал «Вітаємо на Закарпатті» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.transcarpathiatour.com.ua>

СЕКЦІЯ 5 ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

УДК 338.2

Данік Н.В.
*кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів та кредиту,
Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського*

БІЗНЕС-ПЛАНУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗДІЙСНЕННЯ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

BUSINESS PLANNING AS A TOOL FOR THE IMPLEMENTATION OF FINANCIAL MANAGEMENT IN CONDITIONS OF MODERN DEVELOPMENT OF UKRAINE

АНОТАЦІЯ

У даній статті проведений аналіз сучасного стану бізнес-планування на підприємствах України. Виявлені основні проблемні моменти і слабкі місця українських бізнес-планів. Розглянуті основні недоліки при замовленні бізнес-плану як специфічної послуги.

Ключові слова: бізнес-план, фінансовий план, організаційний план, маркетинговий план, ризики, ціна, бізнес-ідея, інвестор.

АННОТАЦИЯ

В данной статье проведен анализ современного состояния бизнес-планирования на предприятиях Украины. Выявлены основные проблемные моменты и слабые места украинских бизнес-планов. Рассмотрены основные недостатки при заказе бизнес-плана как специфической услуги.

Ключевые слова: бизнес-план, финансовый план, организационный план, маркетинговый план, риски, цена, бизнес-идея, инвестор.

ANNOTATION

This article analyzed the current state of business planning in the Ukraine, identified key problematic aspects and weaknesses of Ukrainian business plans, and considered the basic disadvantages in the ordering business plan as a specific service.

Key words: business plan, financial plan, organizational plan, marketing plan, risks, Price, business idea, investor.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день нестабільність факторів навколишнього середовища вимагає від підприємств детального прогнозування своєї стратегічної та поточної діяльності, врахування загроз і можливостей подальшого розвитку

та досягнення поставлених цілей. Сучасність вимагає від менеджменту будь-якої організації вміння приймати відповідні управлінські рішення. Важливим елементом стратегічного планування, який вирішальною мірою може передбачати реакцію підприємства на вимоги зовнішнього середовища та підтримувати його відповідну поведінку на ринку, є бізнес-планування, яке можна розглядати як дієвий інструмент сучасного менеджменту, завдяки якому підприємства можуть визначити мету і завдання свого функціонування, розробляти систему заходів щодо поліпшення результатів діяльності або запобігання небажаним явищам.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання складання бізнес-планів з урахуванням економічної ситуації розглянуті у наукових працях відомих вчених: Н. Крилової, В.А. Чичина [1], К. Кіпермана, І.В. Ліпсца, Алексєєва М.М. [2], Г.Д. Львовського, В.Д. Маркової, Покропивного С. Ф. [3], М. Муллей, О.І. Пальчик, Смаковська Ю. [4], Г. Пітерса, А.Р. Полякова, Х. Роузена, Ю.І. Скирко, В. Хруцького та ін.

Водночас, багато аспектів цієї проблеми з огляду на особливості розвитку сучасної економіки потребують більш повного та предметного дослідження. На сьогодні існує декілька наукових підходів до роз-

робки бізнес-планів на підприємстві, які обґрунтовані зарубіжними економістами і менеджерами: П. Тіффані, Стівеном Д. Пітерсоном, Х. Роузенем, Р. Уотерменом, та іншими. Але всі ці наукові розробки повинні підлягати ретельній адаптації до українських реалій та стану перехідної економіки.

Постановка завдання. Основною метою дослідження є проведення аналізу сучасного стану бізнес-планування в Україні та виявлення основних проблемних моментів і слабких місць процесу бізнес-планування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Бізнес-планування – це сучасний і досить популярний термін на сьогодні в бізнес-середовищі. Але розробка бізнес-планів і ведення діяльності в руслі постійного бізнес-планування з урахуванням всіх нюансів даного поняття (постійний моніторинг ринку, стану конкурентної середовища, складання планів для впровадження будь-яких змін і т.д.) на вітчизняних просторах знаходяться на відчутній відстані від європейських практик розвинених країн.

Багато бізнесменів, які опрацювали не одне зарубіжне видання з розробки бізнес-планів і намагаються дотримуватися рекомендацій, викладених у них, стикаються з нерозглянутими там, та й невідомими на Заході труднощами. На відміну від західних країн, ділове планування в Україні має ряд особливостей [1, с. 59].

Українське законодавство на сьогодні не закріплює обов'язковості розробки бізнес-плану. Останній є новим документом для більшості українських підприємств [2, с. 115]. Незважаючи на прагнення країни приєднатися до європейської спільноти та підвищити стандарти якості продукції, послуг та принципів ведення бізнесу, значно поширена позиція, яка заперечує доцільність розробки розгорнутого бізнес-плану і передбачає, як альтернативу, стисле техніко-економічне обґрунтування. Іноді вважається, що відсутність проробленого бізнес-плану може бути компенсована знанням «глибин» вітчизняного бізнесу й інтуїцією.

Для такого стану подій в Україні існує багато передумов. Неконкурентоспроможність українських бізнес-планів

пояснюється цілим рядом помилкового ставлення до цього питання перш за все зі сторони замовників бізнес-планів (під замовником розуміється юридична або фізична особа, яка володіє певною бізнес-ідеєю і прагне до її реалізації). Для цього необхідно знайти інвестора, якого можна залучити саме якісним бізнес-планом. Цей документ власник ідеї може доручити розробити своїм внутрішнім спеціалізованим підрозділам, які частіше всього в дрібному та середньому бізнесі просто відсутні, або ж замовити у сторонньої організації, яка пропонує такі послуги, маючи висококваліфікованих досвідчених фахівців у сфері бізнес-планування та консалтингу. Розглянемо саме останню ситуацію і, впливаючи з української практики, проблеми [4, с. 435].

Бізнес-план повинен коротко та чітко відображати план реалізації проекту. Він дає змогу інвестору оцінити якість проекту та можливості учасників. Тобто це основний документ, переглянувши який, інвестор може прийняти рішення про вкладення своїх коштів у конкретну ідею. В той же час цей документ надає можливість особі, яка має певну бізнес-ідею, донести її до інвестора і отримати кошти на її реалізацію [5, с. 67]. Отже, можна зробити висновок, що даний документ являється корисним для кожного учасника бізнес-проекту і сприяє розвитку підприємництва та розвитку економіки і суспільства в цілому. Але дійсність і практичні аспекти відрізняються від теоретичних.

Окрім ціни бізнес-плану замовник зацікавлений у результаті. А щоб його отримати, важливо виокремити та позбавитися від певних помилкових позицій та поглядів, що супроводжують українських підприємців при замовленні даної специфічної послуги. Отже, розглянемо основні помилки замовників бізнес-планів.

Перш за все, найпоширеніша проблема полягає у обсязі робіт, який замовник бажає отримати від розробників. Замовник вважає, що бізнес-план у нього вже є і все, що необхідно, це консолідувати цифри у таблиці, які потім буде легко аналізувати інвесторові. Але в більшості випадків при детальному ознайомленні спеціаліста з об'ємом робіт виявляється, що замовник має лише опис своєї ідеї а для того,

щоб фінансовий план був переконливим, потрібно ще серйозно попрацювати [4, с. 436]. Тобто на практиці бізнес-середовище зіштовхується з проблемою недостатньої обізнаності керівників у питаннях бізнес-планування і звідки беруться цифри, здатні вразити інвестора.

Отже, будь-який бізнес-план включає в себе три блоки: маркетинговий, організаційний і фінансовий. Перші два блоки бізнес-плану можна фактично розглядати, як підготовку вихідних даних для третього, фінансового. У маркетинговому блоці готуються вихідні дані для дохідної частини фінансового плану, в організаційному – для видаткової. Ось якщо всі ці цифри у вас є, тоді все готово для головного фінансового планування, оскільки в переважній більшості випадків саме там будуть зосереджені дані, що цікавлять інвесторів і замовників бізнес-плану [5, с. 68]. Фінансовий блок в обов'язковому порядку містить [6, с. 257]:

- бюджет доходів і витрат, який ілюструє прибутковість проекту;
- бюджет руху грошових коштів, який розраховується для визначення розміру інвестицій, термінів їх використання і повернення;
- розрахунок фінансових показників, що відображають прибутковість і стійкість проекту.

Але не варто робити швидких висновків і ставати прихильником поширеного погляду, що єдиним вагомим результатом бізнес-плану є фінансовий план. Безумовно, прогноз фінансових показників цікавить інвестора в першу чергу. Але, як правило, гарні цифри потрібно обґрунтувати і в цій справі будуть корисні і грамотний аналіз ринку, і переконлива програма просування та продуманий план розвитку продукту [1, с. 60]. А у випадку, якщо бізнес-план розробляється і для «внутрішнього користування», організаційний план повинен бути опрацьований максимально детально, щоб стати реальним керівництвом до дії.

Нажаль, іноді замовники взагалі вважають, що інвестор читає тільки резюме бізнес-плану, основу якого складають ключові фінансові показники. Але далеко не всі інвестори такі легковажні, адже не варто забувати про те, що він інвестує свої

кошти і напевно прагнутиме бути максимально детально ознайомлений з бізнес-проектом [1, с. 61]. Саме тому бізнес-план повинен розроблятися поступово, починаючи з опрацювання маркетингової частини, щодо якої знову ж в українському бізнесі існують помилкові стереотипи, план – це все, маркетинг – ніщо. Навіть розуміючи необхідність обґрунтування дохідної частини, деякі замовники намагаються викреслити зі складу робіт аналіз ринку і опрацювання тактики маркетингу, вважаючи це зайвою тратою коштів за інформацію, яка не відіграє кардинальної ролі в їх діяльності.

У багатьох випадках маркетинговий блок, що включає дослідження ринку – це найбільш трудомістка частина бізнес-плану: ємність і динаміку ринку, виявлення конкурентів, їх слабкі і сильні сторони, розробка стратегії конкуренції, аналіз можливих постачальників, розробка тактики діяльності на ринку: ціноутворення, способи продажів і просування товару, перспективи розвитку і т.д.

Розглянемо ще один проблемний аспект бізнес-плану, а саме аналіз ризиків. Незважаючи на той факт, що даний пункт входить у структуру бізнес-плану практично кожного стандарту, частіше за все до цього пункту підходять без особливої відповідальності, вставляючи в документ шаблонний примірник, навіть не корегуючи його з огляду до специфіки бізнес-проекту. Такий підхід являється вкрай непрофесійним [6, с. 259]. Розробник зобов'язаний виявити всі ймовірні ризики, тобто можливі обставини, здатні привести до істотного погіршення показників проекту. Потім по кожному ризику розробляються заходи, спрямовані на його запобігання або компенсацію його негативного впливу. На завершення проводиться кількісна оцінка наслідків негативного розвитку подій і розрахунок фінансових показників за умови такого сценарію. Таким чином, в результаті роботи над цим пунктом бізнес-плану замовник отримує відповіді на два питання [5, с. 70]:

- які ризики найбільш небезпечні для життєздатності проекту?
- що робити, щоб запобігти найбільш небезпечним ризикам та їх негативним наслідкам?

Слід відмітити також один із основних і частіше за все вирішальних аспектів специфіки бізнес-планування в Україні – ціна. Якісний, достовірний бізнес-план створюється висококваліфікованими спеціалістами під конкретний проект з урахуванням цілого ряду індивідуальних особливостей. Такий документ являється каталізатором розвитку підприємства або основним важелем старт-апів. Звісно, його ціна не низька, як і аналогічні консалтингові послуги. Саме тому замовники часто обирають не весь документ, а певні його частини, які являються для них найбільш складними і важливими при аналізі. Таке положення справ і являється передумовою появи всіх вище перерахованих помилок і хибного ставлення до певних структурних підрозділів бізнес-плану.

Якісний бізнес-план дасть змогу розв'язати чимало завдань, основними серед яких є такі [2, с. 143-144]:

1) обґрунтування економічної доцільності нових напрямків розвитку;

2) розрахунок очікуваних фінансових результатів діяльності, насамперед обсягів продажу, прибутку, доходів на капітал;

3) визначення джерел фінансування обраної стратегії, тобто способів концентрації фінансових ресурсів;

4) підбір працівників, спроможних реалізувати такий план.

Висновки з проведеного дослідження. Незважаючи на відсутність законодавчих актів, які прямо зобов'язують розробку бізнес-планів, сьогодні в Україні прийнята значна кількість указів, які формують ділове середовище підприємства. Функціонування в ньому передбачає необхідність розробки бізнес-плану для одержання фінансування проекту. Підвищення обізнаності підприємців і управлінців та переймання зарубіжного досвіду стосовно

бізнес-планування приведе український бізнес на новий більш високий рівень розвитку.

Наявність обґрунтованого бізнес-плану сприяє залученню капіталу, визначенню планів на майбутнє, ретельному вивченню передбачуваних ризиків і можливих труднощів, які можуть перешкодити практичній реалізації бізнес-проекту. Його впровадження дозволить значно підвищити ефективність діяльності підприємства, його конкурентоспроможність і скоротити витрати.

В умовах ринкової системи господарювання бізнес-план – це активний робочий інструмент управління, відповідний пункт усієї планової та виконавчої діяльності підприємства. Бізнес-план дає змогу аналізувати, контролювати й оцінювати успішність діяльності в процесі реалізації підприємницького проекту, виявляти відхилення від плану та своєчасно коригувати напрямки розвитку бізнесу.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Чичун В.А., Паламарчук В.Д. Бізнес-планування як фактор успішної підприємницької діяльності // Соціум. Наука. Культура. – 2010. – 21(18). – 86 с. – С. 58-63.
2. Планування діяльності фірми: навч.-метод. посібник / Алексєєва М. М. – К.: Фінанси і статистика, 2011. – 248 с.
3. Бізнес-план: технологія розробки та обґрунтування : навч. посібник / Покропивний С. Ф., Соболь С. М., Швиденко Г. О., Дерев'янка О. Г. – [Вид. 2-ге, доп.]. – К.: КНЕУ, 2010. – 379 с.
4. Смаковська Ю. Критерії експертної оцінки бізнес-плану підприємницького проекту // Формування ринкової економіки в Україні. – 2009. – №19. – 518 с. – С. 434-438.
5. Пашута М. Бізнес-планування як фактор успішної підприємницької діяльності // Персонал. – 2006. – № 10. – 258 с. – С. 66-74.
6. Пугачевська К.Й., Плут Т.С. Значення бізнес-планування як чинника господарської діяльності в ринковій економіці // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – № 21.1. – 469 с. – С. 256-260.

УДК 336

Корнєва Н.О.

*доцент кафедри фінансів та кредиту,
Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського*

ПРОГНОЗУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ В УМОВАХ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

FORECASTING OF FINANCIAL STATEMENTS UNDER FINANCIAL AND ECONOMIC CRISIS

АНОТАЦІЯ

У статті зроблена спроба дослідити прояви фінансово-економічної кризи в Україні, вивчити теоретичне обґрунтування та надати певні рекомендації щодо прогнозування фінансової звітності підприємства в умовах кризи.

Ключові слова: фінансово-економічна криза, фінансова звітність, прогнозування, антикризове управління.

АННОТАЦИЯ

В статье сделана попытка исследовать проявления финансово-экономического кризиса в Украине, изучить теоретическое обоснование и предоставить определенные рекомендации по прогнозированию финансовой отчетности предприятия в условиях кризиса.

Ключевые слова: финансово-экономический кризис, финансовая отчетность, прогнозирование, антикризисное управление.

ANNOTATION

The article attempts to explore the manifestations of financial crisis in Ukraine, to study theoretical ground and provide some recommendations for forecasting of financial statements in conditions of crisis.

Key words: financial crisis, financial statements, forecasting, crisis management.

Вступ. Все частіше ми чуємо слово-сполучення «фінансова криза», яка є досить важливою проблемою глобального рівня. Зараз спостерігаємо її масштаби та руйнівні наслідки для економічного, політичного та соціального життя країн. Світова економічна криза сприяє прояву всіх проблем, що були накопичені в української економіці протягом останніх двох десятиріч, і в першу чергу, продовження низхідної динаміки переважної більшості макроекономічних показників. За таких умов особливу увагу потрібно приділяти розробці антикризової стратегії. Для цього необхідно користуватися даними фінансової звітності, показники якої потребують постійного коригування та

прогнозування. Визначення майбутнього значення показників дає можливість окреслити прогнозний простір, який заповнюється шляхом деталізації попередньо визначених параметрів. У цьому контексті важливе значення має складання проекрованої фінансової звітності, оскільки на її основі можна оцінити очікувані фінансові результати й обґрунтувати потреби й фінансуванні бізнесу на майбутні періоди.

Аналіз дослідження останніх публікацій. Досить широкий спектр поглядів на різні аспекти антикризового управління підприємством та прогнозування звітності представлені у працях учених-економістів Є.Ф. Бріггема, І.О. Бланка, І. Ансоффа, С. Беляєва, А. Градова, П. Друкера, М. Мескона, Є. Мінаєва, Н. Родіонової, А. Томпсона, Н. Уткіна, Р. Фостера, Г. Хейла, Й. Шумпетера.

Серед українських економістів, які досліджували і досліджують дану проблему, варто відзначити таких учених, як М. Білик, М. Бойко, В. Василенко, Л. Кальніченко, А. Колос, Л. Лігоненко, В. Савчук, О. Терещенко, Н. Туленков та ін.

Постановка завдання. Економічний розвиток підприємства полягає в його динамічній гармонії росту й стійкості. На думку Р. Ансоффа [1, с. 306], «розвиток – це питання не стільки того, що є, скільки того, що може бути зроблено з тим, що є».

Сьогодні світова економіка в процесі розвитку переживає фінансово-економічну кризу. У сформованих умовах ринку в Україні також відбуваються значні зміни, коли успішний розвиток підприємства залежать від розробленої стратегії і методів її впровадження. Об'єктивні умови жор-

сткої конкуренції, що пов'язані з активним впровадженням ринкових механізмів в управлінні підприємницької діяльністю суб'єктів господарювання. Вимагають, перш за все, підтримання високої власної конкурентної позиції. За цих обставин значно зростає попит на фінансову інформацію. Саме інформаційне забезпечення в процесах управління підвищує увагу до бухгалтерської фінансової звітності як основного джерела інформації про майновий та фінансовий стан підприємства, а також результати його виробничо-господарської діяльності за звітний період. В умовах наростання економічної кризи в Україні вітчизняні підприємства формують новий підхід до системи управління взагалі та антикризового зокрема. На нашу думку, антикризовим управлінням підприємством можна вважати особливу систему, що відрізняється комплексним і стратегічним характером та має здатність повністю усувати тимчасові утруднення, зафіксовані в роботі підприємств. Передусім, пропонуємо виділити основні принципи, на яких повинна ґрунтуватися система антикризового управління [4, с. 80]:

- рання діагностика кризових явищ у фінансовій діяльності підприємства;
- терміновість реагування на різні кризові явища;
- адекватність реагування підприємства на ступінь реальної загрози його фінансовому добробуту;
- повна реалізація внутрішнього потенціалу для виходу з кризи.

Основними напрямками антикризового управління на рівні підприємства вважаємо:

- постійний моніторинг фінансового стану підприємства;
- скорочення витрат підприємства;
- підвищення продуктивності праці, посилення мотивації персоналу;
- залучення коштів засновників;
- прогнозування фінансової звітності;
- розробка нової управлінської та фінансової стратегій.

У статті в основу прогнозування фінансової звітності покладено методики, які описано у працях Є.Ф. Брігхем [3, с. 699], І.О. Бланка [2, с. 326], В.В. Ковальова [5, с. 86] та інших фахівців у галузі ана-

лізу та прогнозування діяльності підприємств.

Результати. Запорукою успішності будь-якого бізнесу є передбачення майбутнього фінансового стану підприємства, визначення очікуваного розміру його фінансування. Майбутня діяльність підприємства може бути забезпечена шляхом розробки прогнозних фінансових документів – проектів майбутніх звіту про фінансові результати, звіту про рух грошових коштів та бухгалтерського балансу. Прогнозовані звіти про фінансові результати та грошові потоки це робочий план для всього підприємства в цілому, а прогнозний бухгалтерський баланс, на нашу думку, відображає сумарний вплив передбачуваних управлінських рішень на фінансовий стан підприємства. Розробка прогнозних фінансових звітів – це складний процес фінансового прогнозування, що має включати в себе, як ми вважаємо, складання таких бюджетів та фінансових звітів:

- бюджетів поточної діяльності;
- грошового бюджету;
- прогнозних фінансових звітів.

Складові частини фінансового прогнозування тісно пов'язані між собою, оскільки будуються на основі одного і того ж комплексу вихідних положень. Схема складання прогнозних фінансових звітів, що наведена на рис. 1, показує, як різноманітні бюджети поточної діяльності зливаються в єдиний консолідований грошовий бюджет. Це злиття, в свою чергу, підкріплюється конкретними даними з інвестиційного і фінансового планів (верх схеми). Таким чином, прогнозована фінансова звітність – всеохоплюючий вираз очікуваного стану підприємства.

Наведена нами система є основою визначення методичних підходів до прогнозування фінансових звітів, що передбачає наступні етапи (рис. 2):

Етап 1. Прогноз Звіту про фінансові результати

У ході цього етапу прогнозується Звіт про фінансові результати на поточний рік для того, щоб отримати суму нерозподілених прибутків підприємства протягом року. Головна мета цієї частини прогнозу – визначення величини прибутку, який одержить підприємство і потім утримує його протягом планового року.

На цьому етапі підприємство повинно враховувати бюджет доходів та витрат на прогностичний період з їх розподілом за видами діяльності та за структурними підрозділами підприємства; загальні бюджети доходів та витрат; розрахунок фінансових показників на основі прогностичного Звіту про фінансові результати та їх співставлення з очікуваними значеннями.

Етап 2. Прогнозування Звіту про рух грошових коштів

Послідовність формування цього звіту передбачає [5]:

- розмежування надходжень та видатків грошових коштів за видами діяльності підприємства;

- визначення розміру мінімального залишку грошових коштів;

- встановлення часу виникнення грошових надходжень та видатків;

- формування надходжень (видатків) грошових коштів на основі загального бюджету доходів (витрат) підприємства;

- координація за часом графіку надходжень і видатків грошових коштів;

- координація надходжень і видатків грошових коштів на основі фінансового та інвестиційного планів;

- узагальнення прогностичних надходжень і видатків грошових коштів в прогностичному грошовому бюджеті який являє собою прогностичний звіт про рух грошових коштів;

- співставлення суми загального прогностичного надходження чи видатку грошових коштів з сумою прогностичного прибутку підприємства.

Етап 3. Прогнозування Балансу

Згідно з методикою Є.Ф. Бріггема [3, с. 705], прогнозування балансу починається з припущення, що виробничі активи підприємства у передпрогностичному році використовуються максимально, тобто для збільшення доходів від реалізації продукції кожна стаття активу балансу має відповідно збільшитися. На нашу думку, таке припущення є малоймовірним. Частіше виникають ситуації, коли досягнутий підприємством обсяг діяльності є меншим за його виробничий потенціал. Не можна також погодитися з Є.Ф.Бріггемом відносно того, що зміна доходу спричиняє однакову зміну всіх видів акти-

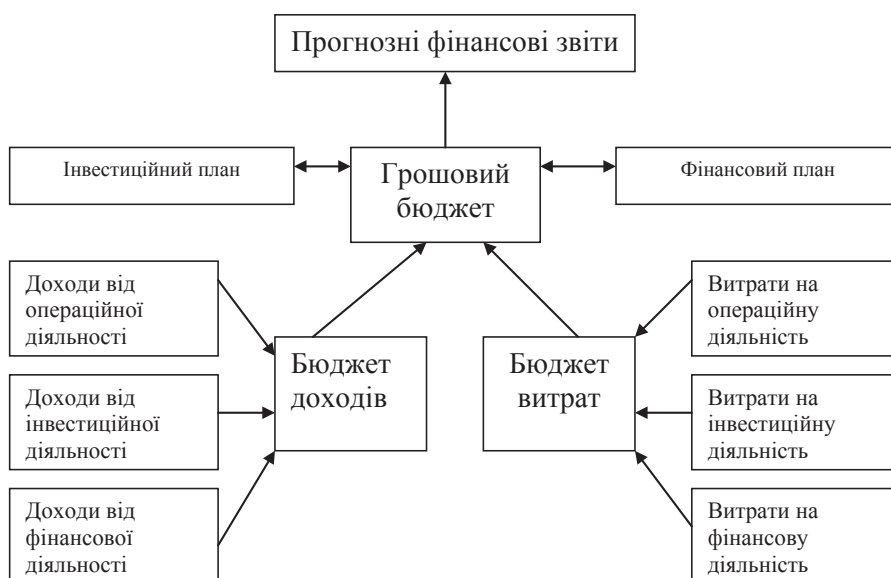

Рис. 1. Система прогнозування фінансових звітів [6]

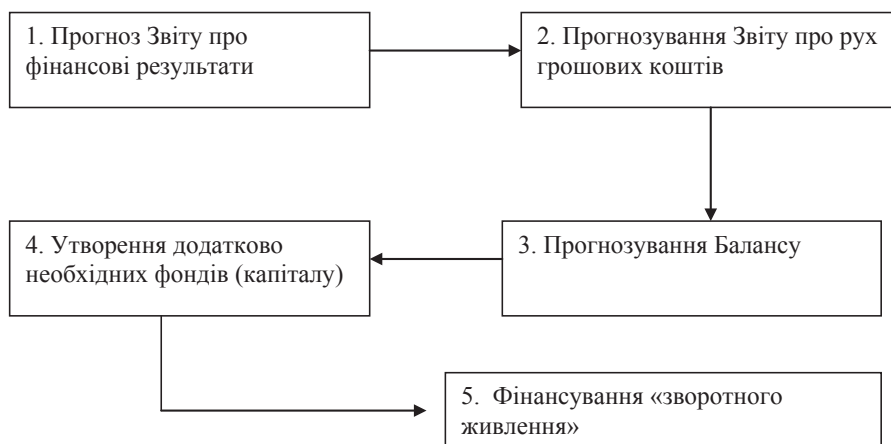

Рис. 2. Етапи прогнозування фінансової звітності [авторська схема]

вів, навіть якщо у перед прогнозного року виробничі потужності використовувались з максимальною ефективністю [3, с. 703]. Певною мірою твердження, про необхідність зростання активів пропорційно росту доходу від реалізації продукції можна вважати правомірним стосовно оборотних активів. Насправді, збільшення продажу призводить до накопичення дебіторської заборгованості, зростає потреба у готівкових коштах, збільшуються запаси товарів, матеріалів тощо. Що ж до основних засобів, то забезпечення прогнозованого приросту доходу від реалізації необов'язково потребує адекватного збільшення цієї статті активу балансу.

Отже, при складанні проектного Балансу статті доцільно класифікувати на:

- автоматично утворені (необоротні активи без довгострокових фінансових інвестицій, оборотні активи, витрати майбутніх періодів, поточні зобов'язання, доходи майбутніх періодів);
- регульовані (довгострокові фінансові інвестиції, власний капітал без нерозподіленого прибутку, що утворюються за рахунок додавання доповнення до нерозподіленого прибутку, забезпечення наступних витрат і платежів та довгострокові зобов'язання).

Величина нерозподіленого прибутку визначається на рівні розроблення звіту про фінансові результати і додається до відповідної статті пасиву прогнозного балансу. Будь-яка нестача джерел коштів має бути покрита шляхом утворення додаткових зовнішніх джерел за рахунок отримання позик, емісії тощо.

Етап 4. Утворення додатково необхідних фондів (капіталу)

У загальному вигляді фінансові потреби підприємства в умовах збільшення обсягів виробництва і доходу від реалізації продукції можна прогнозувати за формулою, запропонованою Є.Ф. Брігхемом [3, с. 711]. Додатково необхідний капітал визначається як різниця між необхідним збільшенням активів і сумою автоматично зростаючих пасивів та збільшення нерозподіленого прибутку.

Нами пропонується підприємству свої рішення щодо джерел фінансування ґрунтувати на кількох факторах, що включають:

- цільову структуру капіталу підприємства;
- вплив короткострокових позичок на поточний коефіцієнт підприємства;
- умови, що склалися на ринку боргових зобов'язань та акціонерного капіталу;
- обмеження, притаманні борговим договором, що накладаються підприємством.

Етап 5. Фінансування «зворотного живлення»

Є.Ф. Брігхем визначає «зворотне живлення» як результат проведення дій із фінансування зростання активів, що впливає на Звіт про фінансові результати і Баланс. Отримані кошти з зовнішніх джерел для фінансування нових активів створюють додаткові витрати, які мають бути відображені у Звіті про фінансові результати та які знижують первісне прогнозування доповненнями до нерозподілених прибутків.

Отже, використання запропонованої послідовності прогнозування фінансової звітності, на нашу думку, дозволить вітчизняним підприємствам завчасно виявляти і попереджувати кризу, що дасть змогу уникнути банкрутства.

Також, можна погодитися з твердженням В.В. Ковальова про використання економіко-математичних моделей для прогнозування фінансової звітності. Існують два напрями прогнозування звітних показників підприємства, які, на нашу думку, доцільно використовувати на підприємствах [5].

1. Прогнозування статей звітності, враховуючи тенденції зміни основного показника, що найкраще характеризує діяльність підприємства (формальний підхід).

2. Прогнозування статей звітності, враховуючи динаміку кожної статті та взаємозв'язків між ними.

Нами запропоновано змішаний підхід до прогнозування статей звітності, виходячи з тенденції зміни основного показника (доходу від реалізації), з подальшим коригуванням отриманих результатів, враховуючи динаміку окремих статей та взаємозв'язків між ними. Такий підхід, з одного боку, запобігає численним помилкам при застосуванні

першого напрямку, а з іншого – дає змогу на першому етапі побудови моделей фінансових звітів уникнути зайвої деталізації звітних статей.

Методика прогнозування доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) ґрунтується на прийнятті положення, що більшість статей фінансової звітності змінюється пропорційно темпу приросту доходу від реалізації. Саме про це говорить В.В. Ковальов [5, с. 132], значно розширюючи прийняте Є.Ф. Брігхемом припущення щодо наявності прямого зв'язку між доходом та окремими статтями Звіту про фінансові результати і Балансу [3, с. 708].

Звичайно, припущення В.В. Ковальова також вважаємо умовним, але саме воно дає змогу зробити наступний крок: на основі твердження про прямо пропорційну зміну всіх абсолютних величин звітних показників визначаються відносні показники для оцінки фінансового стану підприємства.

Висновки. В умовах наростання в Україні економічної кризи вітчизняні підприємства потребують відповідних методик та інструментів антикризового управління, тобто системи, яка має комплексний характер, націлена на оперативне виявлення

ознак кризи в майбутньому. Одним із основних напрямків такого управління підприємством вважаємо прогнозування фінансової звітності підприємства, що за сучасних умов господарювання відіграє важливу роль. Враховуючи досвід вітчизняних та зарубіжних вчених, був запропонований метод прогнозування звітності, що включає в себе п'ять етапів, які, на нашу думку, спрямовані на підвищення рівня фінансової стратегії підприємства. Складання прогнозованої звітності забезпечить керівників підприємства базовим прогнозом, який в умовах фінансово-економічної нестабільності може бути лише короткостроковим.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Ансофф І. Стратегическое управление / І. Ансофф. Пер. с англ. – М.: Экономика, 2005. – 460 с.
2. Бланк І.А. Финансовый менеджмент: Учеб. курс. / І.А. Бланк. – К.: Ника-Центр, Эльга, 2009. – 528 с.
3. Брігхем Є.Ф. Основи фінансового менеджменту / Є.Ф. Брігхем. Пер. з англ. – К.: Молодь, 1997. – 1000 с.
4. Економічна криза в Україні: виміри, ризики, перспективи. / Під кер. Жаліло Я.А., Бабанін О.С. та ін. – К.: НІСД. – 2009. – 142 с.
5. Ковалев В.В. Финансы предприятий / В.В. Ковалев [Учебник]. – М.: Проспект, 2003. – 252 с.

Електронне наукове видання

ГЛОБАЛЬНІ ТА НАЦІОНАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІКИ

Випуск 1

Коректура • *О.А. Скрипченко*

Комп'ютерна верстка • *Н.М. Ковальчук*

Формат 64x90/8. Гарнітура SchoolBook.
Ум. друк. арк. 7,09. Замов. № 1/14.

Видавничий дім «Гельветика»
73034, м. Херсон, вул. Паровозна, 46-а, офіс 105.
Телефон +38 (0552) 39-95-80
E-mail: mailbox@helvetica.com.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 4392 від 20.08.2012 р.